

OTDK DOLGOZAT

Készítette: Homonnai Zsófia (GT3PP)

Bsc

2012

**AZ EURÓ SZEREPE ÉS JÖVŐJE: A KONVERGENCIA
KRITÉRIUMOK TELJESÜLÉSÉNEK HATÁSA A GAZDASÁGI
NÖVEKEDÉSRE**

**THE ROLE AND FUTURE OF THE EURO: IMPACT OF
FULFILMENT OF THE CONVERGENCE CRITERIA ON
ECONOMIC GROWTH**

Homonnai Zsófia

Kézirat lezárása: 2011. 11. 11.

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
2.TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS	3
3. A KÖZÖS PÉNZ LÉTREJÖTTE, BEVEZETÉSÉNEK ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI.....	8
3.1. AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK ELŐNYEI: MIÉRT SIETETT ANNYIRA SZLOVÁKIA?	8
3.2. AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK HÁTRÁNYAI: EGYES ORSZÁGOK MIÉRT NEM „RAJONGANAK” A GAZDASÁGI ÉS MONETÁRIS UNIÓHOZ VALÓ CSATLAKOZÁSÉRT?.....	14
4. KONVERGENCIA KRITÉRIUMOK HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA A GDP ALAKULÁSÁRA	18
4.1 AZ ÁRSTABILITÁS ÉS A GDP NÖVEKEDÉS KAPCSOLATA	19
4.2. A HOSSZÚLEJÁRATÚ KAMATLÁBAK ÉS A BRUTTÓ HAZAI TERMÉK NÖVEKEDÉSE	23
4.3. A STABIL KORMÁNYZATI PÉNZÜGYI POZÍCIÓK HATÁSA A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSRE.....	24
5. AZ EURÓ JÖVŐJE: MEDDIG MARAD „ÉLETKÉPES” A KÖZÖS PÉNZ?.....	32
6. KONKLÚZIÓ	40
7. IRODALOMJEGYZÉK	42
Martin József [2011.10.06]: Fálnak rohan-e Európa?, www.hvg.hu	43
MTI [2011.10.14.]: Növekedést vár az OECD Írországban, www.hvg.hu ...	44
8. MELLÉKLETEK.....	45

ÁBRAJEGYZÉK

2.1. ábra: Az Európai Unió pilléres szerkezete.....	3
2.2. ábra: Az eurózóna tagországai 2011-ben.....	6
3.1. ábra: Az FDI beáramlása Szlovákiába, Szlovéniába és Ciprusba (2003-2009).....	9
3.2. ábra: Az FDI beáramlás Magyarországba, Csehországba és Litvániába (2003-2009)	9
3.3. ábra: Szlovákia és Csehország külkereskedelmi nyitottságának összehasonlítása (2003-2009).....	12
3.4. ábra: Az 1999-ben az eurózónához csatlakozó tagországok államháztartási hiánya (1999).....	16
4.1. ábra: Az infláció és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország tekintetében	22
4.2. ábra: Csehország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia hosszú lejáratú kamatlábai 2001-2011-ig	24
4.3. ábra: Az államadósság és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Magyarország tekintetében	27
4.4. ábra: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Magyarország tekintetében	30
5.1. ábra: A vizsgált országok GDP növekedése 2006-tól 2010-ig	32
5.2. ábra: A vizsgált országok inflációs rátái 2006-tól 2010-ig	34
5.3. ábra: A vizsgált országok államháztartási hiánya 2006-tól 2010-ig	34
5.4. ábra: A vizsgált országok államadóssága 2006-tól 2012-ig	35
5.5. ábra: A vizsgált országok munkanélküliségi rátája 2006-tól 2011-ig	45
8.1. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország GDP növekedésének eloszlásvizsgálata	46
8.2. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország inflációjának eloszlásvizsgálata	46
8.3. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország hosszútávú kamatlábai eloszlásvizsgálata	47
8.4. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország államadósságának eloszlásvizsgálata	48

8.5. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország államháztartási hiányának eloszlásvizsgálata	48
8.6. ábra: Az infláció és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Szlovákia tekintetében	49
8.7. ábra: Az infláció és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Csehország tekintetében.....	49
8.8. ábra: Az infláció és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Lengyelország tekintetében	50
8.9. ábra: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Szlovákia tekintetében	50
8.10. ábra: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Csehország tekintetében.....	51
8.11. ábra: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Lengyelország tekintetében.....	51
8.12. ábra: Az államadósság és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Szlovákia tekintetében	52
8.13. ábra: Az államadósság és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Csehország tekintetében.....	52
8.14. ábra: Az államadósság és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Lengyelország tekintetében	52

TÁBLAJEGYZÉK

2.1 tábla: Az Eurózónához való csatlakozás.....	7
3.1. táblázat: Szlovákia és Csehország külkereskedelmi nyitottság mutatói 2003-2009. (I.)	11
3.2. táblázat: Szlovákia és Csehország külkereskedelmi nyitottság mutatói 2003-2009. (II.)	12
4.1. táblázat: Az infláció és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (I.)	19
4.2. táblázat: Az infláció és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (II.)	22
4.3. táblázat: Az államadósság és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (I.)	25
4.4. táblázat: Az államadósság és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (II.)	26
4.5. táblázat: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (I.)	28
4.6. táblázat: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (II.)	29
5.1. tábla: A vizsgált országok hitelminősítése 2011 augusztusában	36

1. BEVEZETÉS

2004-es Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta a magyar közvélemény napi szinten foglalkozik azzal, hogy Magyarországnak mikor sikerül megvalósítania azt a célt, hogy bevezessük a közös valutát. A politikusok újabb és újabb időpontokat ígértek, azonban az elmúlt hónapokban bekövetkezett gazdasági „katasztrófák” megváltoztatták ezt a helyzetet. Sokan már szinte „szerencsének” titulálják azt a kialakult szituációt, hogy kis hazánk kimaradt a közös pénzből és megőrizte a „jól bevált” forintot (amely azonban stabilnak még így se mondható). Hiszen a görög államcsőd és több más tagállam problémái felvetik azt a kérdést, hogy fenntartható lesz-e, és ha igen akkor meddig, ez a konstelláció. Feltehetjük a kérdést, hogy érdemes-e egyáltalán a magyar vezetőknek a közös pénz bevezetésén gondolkodni vagy pár éven, esetlegesen hónapokon belül az Unió országai visszatérnek „elfeledett” valutájukhoz és a Monetáris Unió felbomlik.

Érdeklődésemet e témakör iránt leginkább az utóbbi hónapokban kialakult helyzet keltette fel, amely rávilágított, hogy nemcsak a magyar gazdaság sérülékeny ilyen szinten a válság hatásaira, hanem szinte az összes európai ország. Azonban az igazi problémát ebben a helyzetben az okozta, hogy a GMU létrejöttével és a közös pénz bevezetésével az EU tagállamok olyan szintű kötődésbe kerültek egymással, hogy egyes „felelőtlen” tagok veszélybe sodorhatják és jelenlegi események szerint sodorják is az egész szövetséget.

Dolgozatom írásának kezdete előtt számos kérdés felvetődött bennem, amelyre szerettem volna választ kapni:

1. Érdemes-e bevezetnünk az eurót, és ha igen akkor mikor?
2. A konvergencia kritériumok elősegítik-e a gazdasági előrehaladást? (e kérdésemnél számos **hipotézist** felállítottam)
 - **a Maastrichti kritériumok egyes tényezői (árszínvonal, hosszú távú kamatlábak, államháztartási hiány, államadósság) és a gazdasági növekedés között szignifikáns kapcsolat figyelhető meg**
3. Milyen hatással lesz a válság az Európai Unió jövőjére?
4. Mikorra „lából ki a gödörből” az Unió? A kapcsolatok erősödnek vagy az egyesülés rövid időn belül megszűnik? Lesz-e politikai Unió?

5. Németország meddig lesz hajlandó finanszírozni a „csődbe menő” tagállamokat?

E kérdések megválaszolása mellett célom volt, hogy a témával kapcsolatban felállított hipotéziseket igazoljam vagy cáfoljam. Szeretném tanulmányozni az euró bevezetésének pozitív és negatív tulajdonságait, kiemelve az Unió fennmaradásának lehetőségeit és esélyeit. Ezen túlmenően fontosnak tartottam megvizsgálni, hogy a konvergencia kritériumok milyen hatással vannak a gazdasági növekedésre (egyáltalán elősegítik-e azt). A feltételezésem, hogy korrelációs kapcsolat van a kritériumok teljesülése és a GDP növekedése között, amelyet statisztikai számításokkal szeretnék igazolni. Végül Magyarország állapotát fogom megvizsgálni Lengyelországgal összehasonlítva, amelyben arra próbálok választ adni, hogy milyen helyzetben vagyunk a hozzánk hasonló tulajdonságokkal rendelkező országokhoz viszonyítva.

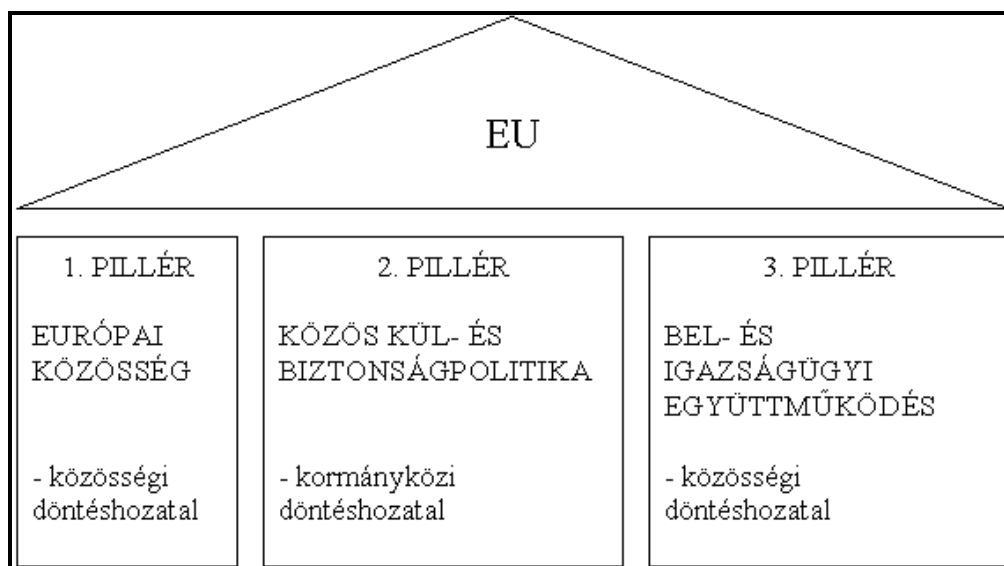
Mivel dolgozatomban nagyrészt még kellően friss, napjainkban bekövetkező eseményeket dolgozok fel, ebből adódóan leginkább a közelmúltban gazdasági folyóiratokban megjelent cikkekre hagyatkozok, és gazdasági adatokból próbálok következtetéseket levonni, amelyek eredményeit és a kérdéseimre adott válaszokat egy összefoglaló fejezetben szeretnék ismertetni munkám végeztével.

2.TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Történelmileg az Európai Unió gyökerei nagyon régre nyúlnak vissza, „történetét” a Római Szerződéstől, de egyes történészek szerint akár a Római Birodalomig visszamenve az időben, lehetne tárgyalni. Dolgozatom témájához azonban nem szükséges, hogy ennyire régről kezdjem a történelmi áttekintést, célszerűnek tartottam, hogy e fejezetet az 1993-ban történt események áttekintésével kezdjem.

A **Maastrichti Szerződés** aláírásával számos a Politikai Unió tekintetében elért döntés született:

- megszületett, amit ma ténylegesen Európai Uniónak hívunk.
- az EU létrejöttével párhuzamosan megfogalmazódott az európai állampolgárság fogalma, ami új szintekre emelte az együttműködést.
- a konferenciákon az integrációt három pillérre helyezték, amelynek elemeit a következő ábra szemlélteti. (Zúgyel János, [2000])

Forrás: www.enc.hu

2.1. ábra: Az Európai Unió pilléres szerkezete

Emellett számos eredményt tudtak felmutatni a Gazdasági és Monetáris Unió tekintetében is. Megszületett a közös valuta (euró) és az ennek bevezetéséhez szükséges konvergencia kritériumok meghozatala. E kritériumok teljesítése egy adott ország gazdasági stabilitását

mutatta, ezek az árstabilitás, a kamatok konvergenciája, árfolyamok stabilitása és a stabil kormányzati pénzügyi pozíciók. (Zúgyel János, [2000])

Az 1993. év novemberi hatályba lépés a GMU-t intézményesítette és kötelezővé tette a tagállamok részére, azonban egyes országok teljesen elzárkóztak attól, hogy nemzeti valutájukat az euróra váltsák. (Az Egyesült Királyság és Dánia úgynevezett „opt out” kedvezményt kapott, amely szerint nem köteles egy kitűzött dátumig bevezetni a közös pénzt.) Az eurózónába való belépést három szakaszra lehet bontani. (Hughes Hallett-Lewis, [2008])

1. az Európai Monetáris Intézet és az Európai Központi Bank felállítása, az európai bankok központi rendszerének előkészítése (1994. január 1.)
2. az euró bevezetése számlapénz formában (1999. január 1.)
3. az euró bankjegyek és érmék megjelenése (2002. január 1. => a teljes pénzcserét július 1-ig kellett végrehajtani) (Hughes Hallett-Lewis, [2008])

Az **Amszterdami Szerződés** igazából a Maastrichti Szerződés sikerességének a felülvizsgálatára született meg. A tárgyalásokat 1996 márciusában kezdték meg Torinóban, majd a Szerződést 1997 októberében írják alá, de csak 1999. május 1-jén lép hatályba. Számos felmerült igényre próbáltak megoldást találni:

- intézményrendszer átalakítása (a „minősített többség”, mint szavazási elv behozatala a Tanács szavazásain; az új belépők miatt a tanácsi szavazatok újrasúlyozása; a Bizottság összetételének és méretének átalakítása) =>nem valósul meg
- a Közös Kül- és Biztonságpolitika és a Bel- és Igazságügy együttműködésének kiterjesztése
- foglalkoztatáspolitikai kiemelése
- Európai Parlament döntési jogainak kiterjesztése (Horváth Zoltán, [2011])

A **Nizzai Szerződés** az úgynevezett „amszterdami maradékok” rendezésére született meg 2001 februárjában. 1999 júniusában, Kölnben kormányközi konferenciát hívnak össze az intézményi reformok végrehajtásáról, ahol még a márciusban, Berlinben kiadott Agenda 2000 nevezetű programot újratárgyalták. A Szerződés lényege, hogy az Európai Uniót

kibővíthetővé tegyék, és az intézményi háttér megfelelő legyen az új tagok belépésére és a döntéshozatal egyszerűbbé, és ezáltal hatékonyabbá váljon. (Zúgyel János, [2000])

A 2009. december 1-jén hatályba lépett **Lisszaboni Szerződés** meghozta EU számára, hogy demokratikusabb és átláthatóbbá vált. A nemzeti parlamentek megerősödtek, az Unióból való kilépés lehetségessé vált. A hatékonyság egyre több területen kezd érvényesülni: az intézményrendszerben a „minősített többségi” szavazás kezd érvényesülni egyre több szakpolitikai területeken. A Lisszaboni Szerződés létrehozta az Európai Tanács elnökének posztját, melyet két és félévente választás útján töltenek be, ezzel pedig szilárdabb és racionálisabb intézményrendszert hoztak létre. Megszületett a jogok és értékek, szabadság, a szolidaritás és biztonság Európája, hiszen az EU alapjogi chartáját beemeli az elsődleges európai jogba. A tagállamok e dátumtól kezdve közösen lépnek fel terroristámadás esetén, vagy ha az egyik országot természeti katasztrófa ér a többi ország köteles szolidaritást vállalni. A cél: „az EU 2010-re a világ legdinamikusabb és legversenyképesebb tudásalapú társadalmi gazdasága legyen, amely képes a fenntartható növekedésre több és jobb munkahellyel, valamint erősebb szociális kohézióval”¹ (Amint ez napjainkra kiderült ezt a célkitűzést nem sikerült teljesíteni) (Horváth Zoltán, [2011])

Egy 2005-ös bizottsági jelentés alapján azonban létrehoztak egy megújuló lisszaboni stratégiát, amely szerint a növekedés és munkahelyteremtés három alappilléren nyugszik:

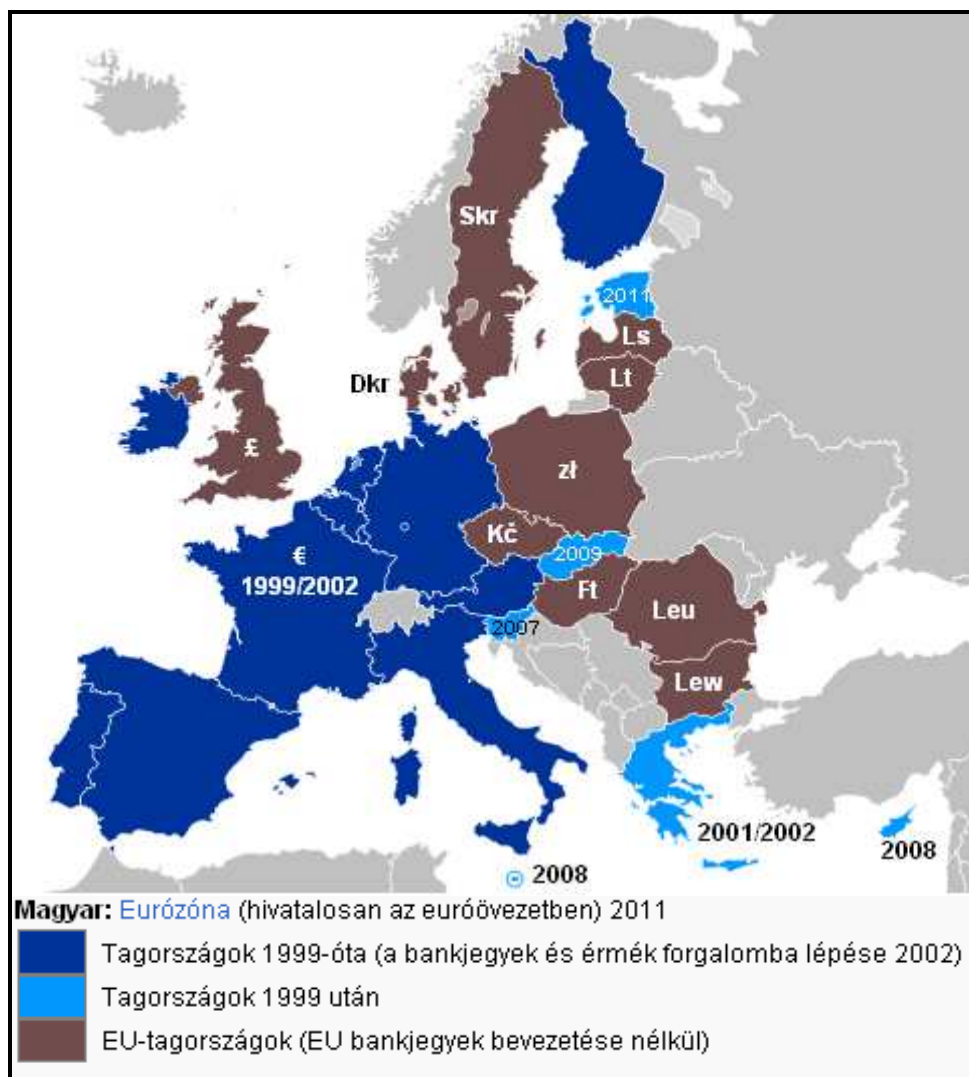
1. Vonzóbbá kell Európának válnia a befektetők számára, amely növekedést és munkahelyet teremt
2. Tudás és innováció; e kettő nélkül elképzelhetetlen a fenntartható fejlődés
3. Olyan Uniós politikát szükséges létrehozni, amely támogatja és ösztönzi a vállalkozásokat abban, hogy új munkahelyeket tudjanak teremteni (Horváth Zoltán, [2011])

A megújuló lisszaboni stratégiának már nem célkitűzése, hogy az Európai Unió a legdinamikusabb és legversenyképesebb legyen a világon; itt kevésbé összetettebb és szerteágazóbb célokat fogalmaznak meg: fenntartható fejlődés és a munkanélküliség csökkentése. Másrészt egyre nagyobb versenytársakká fejlődtek a Kelet-ázsiai hatalmak (Kína, India), így szükségessé vált, hogy Európa is növelje termelékenységét, amelyet

¹ www.europa.eu/lisszabonistrategia

leginkább a foglalkoztatás növelésével érhet el. A legnagyobb kihívást még mindig az öregedő társadalom jelenti, amely a statisztikai előrejelzések szerint azt eredményezi, hogy 2050-re egy eltartottra már csak kettő munkaképes korú ember jut a jelenlegi négy helyett. Nyugdíjakra valószínűleg pedig a teljes GDP 3-5 százalékát fogják az egyes országok költeni. A megújuló lisszaboni stratégia ezekre a problémákra kereste a megoldásokat. (Horváth Zoltán, [2011])

Végezetül az euró bevezetésének szakaszait szeretném bemutatni.

Forrás: www.wikipedia.hu

2.2. ábra: Az eurózóna tagországai 2011-ben

2.1 tábla: Az Eurózónához való csatlakozás

Év	Csatlakozó országok
1999	Ausztria, Belgium, Finnország, Franciaország, Hollandia, Írország, Luxemburg, Németország, Olaszország, Portugália és Spanyolország
2001	Görögország
2007	Szlovénia
2008	Ciprus, Málta
2009	Szlovákia
2011	Észtország

Forrás: Dr. Horvát Zoltán [2011]: Kézikönyv az Európai Unióról, HVG-ORAC, Budapest

1999-ben a táblázatban szereplő országok számlapénzként vezették be az eurót. Már 2001-ben megkezdhatték a közös pénz bankjegyeinek a nyomtatását és az országonként egyedi kivitelezésű érmék verését. Dániában népszavazást tartottak az euró bevezetéséről, a többség (53,1%) elutasította a közös valutát (szeptember 28.), Nagy-Britannia és Svédország is úgy döntött, hogy nem vezeti be az eurót. (Horváth Zoltán, [2011])

Fejezetem célja volt, hogy a közelmúlt Európai Unióval kapcsolatos történelmi eseményeit áttekintsem és egy átfogó képet kapjak ahhoz, amely a 2011-es gazdasági helyzethez vezetett.

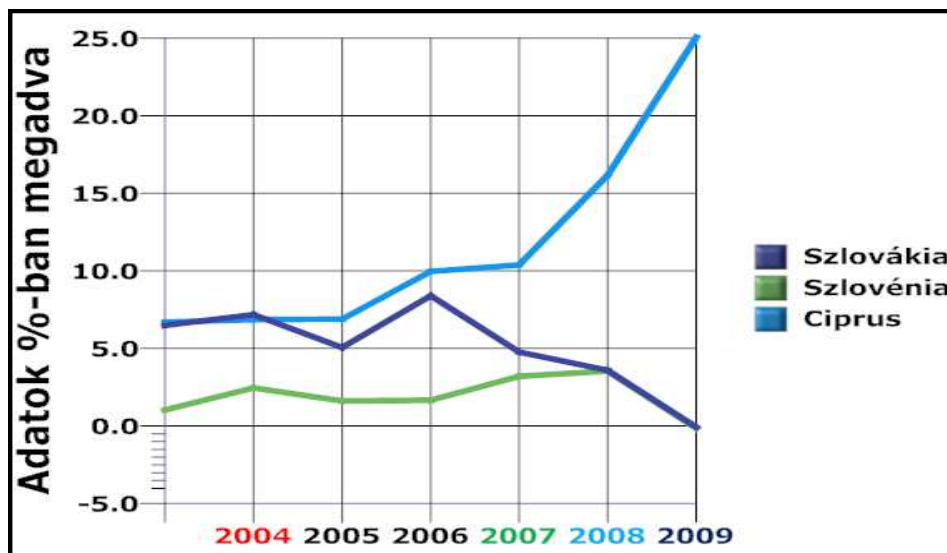
3. A KÖZÖS PÉNZ LÉTREJÖTTE, BEVEZETÉSÉNEK ELŐNYEI ÉS HÁTRÁNYAI

A Maastrichti Szerződés (1993. november 1.) egy fordulópontot jelentett az Európai Unió életében. Ez az esemény nemcsak a Politikai Unió tekintetében ért el eredményeket, hanem létrehozta a Gazdasági és Monetáris Uniót (GMU) is, amint ezeket a történelmi áttekintés során említettem is. Ennek céljait pedig még az 1989 áprilisában „megjelenő” Delors jelentés fogalmazta meg. Számos törekvés mellett (tőkeforgalom teljes körű liberalizációja; valuták korlátlan és visszafordíthatatlan konvertibilitása; árfolyam lebegési sávok megszüntetése; valutaparitások visszavonhatatlan rögzítése) az egyik legkiemelkedőbb a közös valuta (euró) megteremtése volt. Azonban ennek az eseménynek megtörténte számos pozitív és negatív következményt hordozott magával, amelyeket a következő alfejezetekben mutatok be. (Dr. Horváth Zoltán, [2007])

3.1. AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK ELŐNYEI: MIÉRT SIETETT ANNYIRA SZLOVÁKIA?

Természetesen a közös valuta bevezetésének számos hatása lehetett és lehet az ehhez csatlakozó tagországok számára. E fejezetben arra próbálok „rávilágítani”, hogy ennek az eseménynek előnyt vagy előnyöket jelentenek-e a tagok és az újonnan belépők számára. Emellett szeretnék kitérni Szlovákia helyzetére, amely ország bár hazánkkal egy időpontban (2004) csatlakozott az Unióhoz (egyres hírek szerint csak a határköltiségek csökkentése érdekében és nem gazdasági fejlettsége miatt került a csatlakozók közé), azonban velünk ellentétben már 2009. január 1-től bevezetésre került az euró.

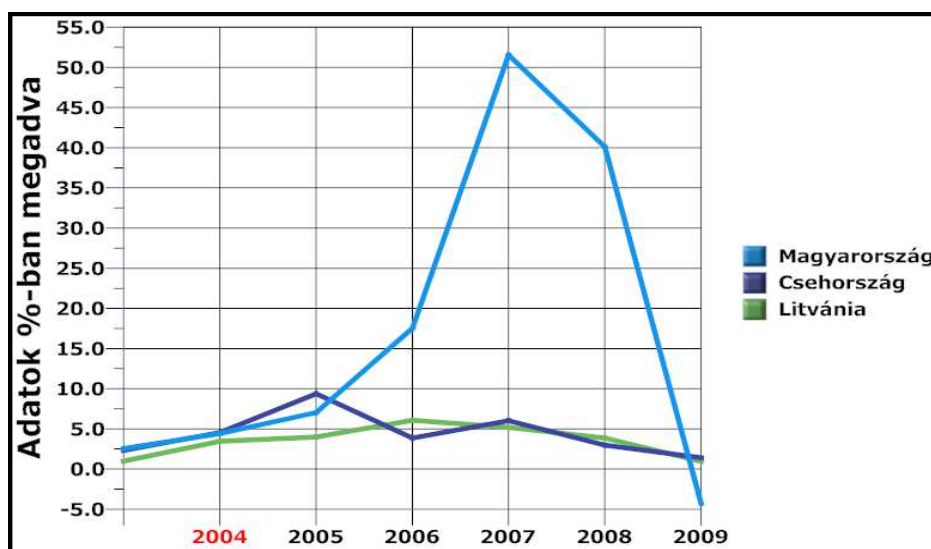
Az első ilyen előny **a közvetlen külföldi működő tőke-beruházások megnövekedése**, amely már az Európai Unióhoz való belépéssel megkezdődik, és az EMU-hoz való csatlakozással csak fokozódik. Ez számos okra vezethető vissza, amelyek közül a legfontosabbak a Gazdasági és Monetáris Unióba való belépéssel járó importált hitelesség, az árfolyam stabilitás és a tranzakciós költségek csökkenése. Ezek az előnyök pedig versenyelőnyt jelentenek a még az eurózónán kívüli országokkal szemben, a befektetők szívesebben választják a már ilyen pozitív tulajdonságokkal rendelkező EU tagokat. (Losoncz Miklós, [2007])

Forrás: Unctad adatai alapján

3.1. ábra: Az FDI beáramlása Szlovákiába, Szlovéniába és Ciprusba (2003-2009)

A 3.1. ábrán szeretném szemléltetni, hogy néhány 2004-ben csatlakozott új tagország (mivel hazánk is ekkor csatlakozott az Európai Unióhoz, így célszerűnek tartottam ezen országok vizsgálatát; a teljesség igénye nélkül) GDP százalékában megadott működőtőke beáramlására miként volt hatással az Európai Unióba való felvételük és utána az eurózónához való belépésük.

Forrás: Unctad adatai alapján

3.2. ábra: Az FDI beáramlás Magyarországra, Csehországra és Litvániára (2003-2009)

A 3.2. ábrán azokat a tagokat figyelhetjük meg, amelyek bár úgyszintén 2004-ben lettek az Európai Unió tagjai, de még nem teljesítették teljes mértékben a konvergencia

kritériumokat és ez által még nem sikerült bevezetniük a közös pénzt, köztük Magyarországgal.

Minden ábrázolt országnál megfigyelhető, hogy az Unióba való csatlakozással az FDI beáramlása az adott tagállamba valamilyen mértékben növekedett. A legkiemelkedőbb ezen országok közül Litvánia, ahol 2,46%-os volt az emelkedés. E területen való fejlődés a felvétellel járó hitelességgel függnek össze, hiszen a befektetők jobban megbíznak az adott tagországban és a közeljövőben remélik, hogy a Maastrichti-kritériumok teljesítésével gazdasági stabilitást tudnak elérni és az euró bevezetésével további „előnyökre” tesznek szert.

A 3.1-es ábrán legfőbbképpen az eurózónához való csatlakozási dátumokat érdemes megfigyelni, hiszen például Szlovénia 2007-ben lett az eurózóna tagja és ez évben az FDI beáramlása 3,21%-ra növekedett, míg Ciprusnál ez az időpont (2008) 5,78%-al növelte a működő-tőke beáramlását. Kivételként tekinthetünk Szlovákiára, ahol a 2009-es közös pénz bevezetése 3,65%-os visszaesést okozott, azonban valószínűleg ezt a 2008-as válság eredményezhette.

Egyes feltételezések szerint az eurózónához való tartozás **csökkenti a válság okozta sokkok mértékét és a gazdasági fejlődés visszaesését**, így magyarázható Szlovákia esete is, ahol bár a FDI GDP-hez viszonyított aránya csökkent, de jóval kisebb mértékben, mint például az eurót még nem bevezető országok esetében. (MTI, [2009]) Erre a legjobb példa Magyarország, ahol 2008-ról 2009-re 44,4%-al esett vissza a működő-tőke beáramlása, holott a 2004-es Uniós csatlakozásnak e tekintetben vett legkiemelkedőbb „nyertesei” lettünk, a legnagyobb bizalom és egyben elvárás hazánk felé irányult, amelyet azonban az elhúzó euró bevezetése miatt egyre inkább elveszítünk.

Az euró bevezetésének másik pozitívumaként lehet említeni **a külkereskedelem bővülését** (Losoncz Miklós, [2007]), amelyről úgy gondolom, hogy legjobban a külkereskedelmi nyitottság vizsgálatával lehet szemléltetni, így ezekkel a mutatókkal vizsgálom alakulását két országban (Szlovákia, Csehország).

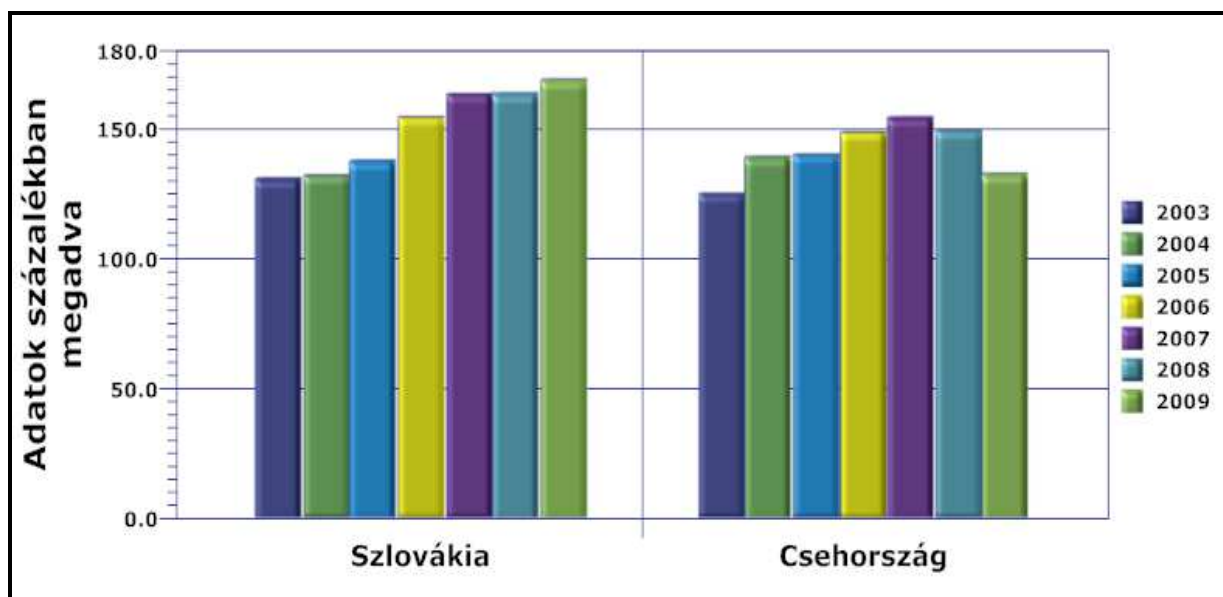
3.1. táblázat: Szlovákia és Csehország külkereskedelmi nyitottság mutatói 2003-2009. (I.)

Év	Exporthányad		Importhányad	
Ország	Szlovákia	Csehország	Szlovákia	Csehország
2003	75.90%	61.78%	56.00%	64.08%
2004	74.60%	70.15%	58.33%	70.08%
2005	76.30%	72.21%	62.48%	68.77%
2006	84.42%	76.42%	70.89%	73.10%
2007	86.72%	80.05%	77.45%	75.41%
2008	83.03%	77.09%	81.60%	73.00%
2009	99.46%	69.52%	70.52%	64.15%

Forrás: Worldbank adatai alapján (saját számítások)

Az exporthányadot tekintve Szlovákiában a belépés kezdetben csökkenést, majd erős növekedést jelentett, és az euró bevezetésével 16,43%-kal ugrott meg az export a GDP-hez viszonyítva. Ezzel szemben Csehországban a kezdeti növekedést 2008-ra csökkenés váltotta fel, amely egyrészt magyarázható a válsággal is, de természetesen az is hozzájárulhatott, hogy még mindig nem vezette be az eurót.

Az importhányadról elmondható, hogy mindkét országban a csatlakozással növekedett a mértéke, és a válság kihatással volt rá, azonban Szlovákia még 2008-ra 4,15%-os növekedést tudhatott magáénak, és 2009-re is sokkal kisebb volt a csökkenés, mint Csehországban.

Forrás: Worldbank adatai alapján (saját számítások)

3.3. ábra: Szlovákia és Csehország külkereskedelmi nyitottságának összehasonlítása (2003-2009)

Külkereskedelmi nyitottságát tekintetében mindkét országról megállapíthatjuk, hogy eléggé nyitottak, így könnyebb is az összehasonlítást elvégezni a tekintetben, hogy milyen változásokat eredményezett az Unióhoz való csatlakozás. Összességében elmondható, hogy mindkét tagállam számára a 2004-es dátum növelte a külkereskedelmi nyitottságot, de Szlovákia a közös valuta bevezetésével ezt a növekedést meg tudta tartani, míg Csehország egyre inkább visszaesett.

3.2. táblázat: Szlovákia és Csehország külkereskedelmi nyitottság mutatói 2003-2009. (II.)

Év	Nettó külkereskedelmi bevétel (adatok milliárd dollárban)		Exportmultiplikátor		Import határhajlam	
Ország	Szlovákia	Csehország	Szlovákia	Csehország	Szlovákia	Csehország
2003	9,12	-2,10	1.10	1.45	0.60	0.71
2004	9,11	0,07	1.45	0.89	0.69	1.00
2005	8,47	4,29	1.06	1.15	1.07	0.59

2006	9, 34	4, 73	0.67	0.95	1.37	1.03
2007	7, 81	8,10	1.03	1.04	1.07	0.86
2008	1, 41	8, 85	1.63	1.54	1.06	0.63
2009	25, 36	10, 21	-2.00	0.75	1.71	1.38

Forrás: Worldbank adatai alapján (saját számítás)

Ahhoz, hogy a két ország nyitottságáról teljes képet kaphassunk meg kell vizsgálnunk a nettó külkereskedelmi bevételét, a kiszámított exportmultiplikátort és az import határhajlamot. Ezeket az adatokat a 3.2. táblázat tartalmazza.

A nettó külkereskedelmi bevétel egy ország adott évi export bevételének és import kiadásának a különbsége. Mindkét országban szinte minden évben pozitív értékeket láthatunk (kivéve a 2003-as év Csehország tekintetében), vagyis aktívan záródtak ezek a bevételek. Szlovákia esetében a 2004-es EU-ba való belépés nagymértékben nem befolyásolta e tényezőit, azonban a 2009-es euró bevezetése a válságtól függetlenül 25,36 milliárd dollárra növelte meg ezt a bevételét; természetesen ennek egy része az import kiadások csökkenésével is magyarázható, de nagyobb részt az exporthányad 16,43%-os növekedése eredményezte. Ezzel szemben Csehország e mutatójára rendkívül jótékony hatással volt a 2004-es csatlakozás, és a folyamatos növekedést tartotta is 2009-ig, azonban nem beszélhetünk olyan mértékű növekedésről, mint Szlovákia tekintetében. Ebből a szempontból érdemes lenne a nettó külkereskedelmét akkor megvizsgálni, amikor már bevezette a közös pénzt; feltéve, ha ez megtörténik.

Az exportmultiplikátor megmutatja, hogy az exporttermelés egységnyi növekedésének hányszorosa a nemzeti jövedelemben bekövetkező növekmény. Mindkét tagállam tekintetében hasonló értékeket kapunk, jelentős eltérések nem mutatkoznak. Egyedül Szlovákia 2009-es értékét érdemes kiemelni (-2,00), ugyanis a jelentős export növekedés sajnálatos módon a GDP csökkenésével járt együtt, így összességében elmondható, hogy bár Szlovákia exporthányada 2009-re erősen megugrott, azonban ez nem csak az export növekedésével, hanem a bruttó hazai termék csökkenésével is magyarázható.

Az import határhajlam azt jellemzi, hogy egy adott ország egységnyi GDP növekménye hány egységgel többszörözi meg az adott évi importot. Ebben az esetben is a 2009-es évi

adatok az érdekesek számunkra, hiszen láthatjuk, hogy mindkét ország számára a válság okozta GDP visszaesés nagymértékben befolyásolta az import visszaesését is.

Harmadik előnyként két egy dologra ható tényezőt is megemlítenék: az egyik a **csökkenő reálkamatlábak**, a másik pedig az **olcsóbb hitelek**. Mindkét faktor tekintetében az országon belüli beruházások bővüléséről és növekedésről beszélhetünk, mint „jótékony következményről”. Egyrészt, ha kisebbek a kamatlábak a lakosságnak és a vállalatoknak nem éri meg „a bankban tartani a pénzüket” és inkább akár kisebb hozammal kecsegtető beruházásokba fektetik azt. Ezáltal élénkül a gazdaság. Ugyanez igaz a hitelekre is; ugyanis ha nem kell drága forint hitelhez folyamodnunk, hanem helyette sokkal olcsóbb euróban felvett hitelt is alkalmazhatunk, akkor a vállalatok kisebb haszonnal is belevágnak egy-egy beruházásba. (Losoncz Miklós, [2007])

E tekintetben felhozhatjuk Magyarország példáját is, ahol a lakosság jelentős része svájci frankban felvett hitellel van eladósodva, hiszen a kölcsön felvétele során mindenki inkább az alacsonyabb kamattal rendelkező külföldi valutát részesítette előnyben a biztonságosabb, de drágább forint hitelekkel szemben; az árfolyam viszont közel duplájára emelkedett ezzel komoly problémákat okozott és okoz ma is az adósok számára. Ha Magyarország bevezetné az eurót a további hiteleknél sem a „drágaság”, sem az árfolyamkockázat nem jelentene gondot és a bizalom újra visszatérhetne a lakosság részéről a hitelek iránt.

Természetesen az euró bevezetésnek még számos előnyéről lehet beszélni e fejezetben csak a legkiemelkedőbbeket próbáltam összefoglalni. Azt senki se tagadja, hogy a GMU tagságnak számos pozitív tulajdonsága van, azonban ezek maximális kihasználásához a meg kell találni a megfelelő időpontokat.

3.2. AZ EURÓ BEVEZETÉSÉNEK HÁTRÁNYAI: EGYES ORSZÁGOK MIÉRT NEM „RAJONGANAK” A GAZDASÁGI ÉS MONETÁRIS UNIÓHOZ VALÓ CSATLAKOZÁSÉRT?

Nyilvánvalóan a közös valuta bevezetésének nem csak előnyei, hanem számos hátránya is van. Manapság, ha valaki az euró negatív tulajdonságairól kezd beszélni mindenki elsősorban a nemrég kialakult gazdasági helyzetre gondol, amelyben komoly válságba került Írország, Spanyolország, Portugália és természetesen Görögország (utóbbi időben már Olaszországban is „felütötte a fejét” azonban ott kevésbé vannak problémák).

Azonban e tagok helyzetéről csak a következő részben szeretnék szót ejteni, e fejezetben a hangsúlyt inkább az ideáig vezető út okaira tenném és arra, hogy néhány gazdaságilag fejlett és a konvergencia kritériumoknak megfelelni tudó ország miért „tiltakozott” a közös pénz bevezetése ellen.

„Márpedig politikai unió nélkül a valutaunió nem lesz tartós, mert ez a helyzet annyit tesz, mint fordítva ülni meg a lovat”² A legnagyobb hátrányként említhető, hogy a GMU létrejöttével és az euró bevezetésével **a tagállamoknak közössé vált a monetáris politikájuk**, azonban a fiskális politikát a tagállamok kormányai egymástól függetlenül irányítják. A szupranacionalizmus elve e szintig nem tudott eljutni. (Losoncz Miklós, [2007]) „A közösségi szintű monetáris politikát nem támasztja alá közösségi szintű költségvetési politika”³

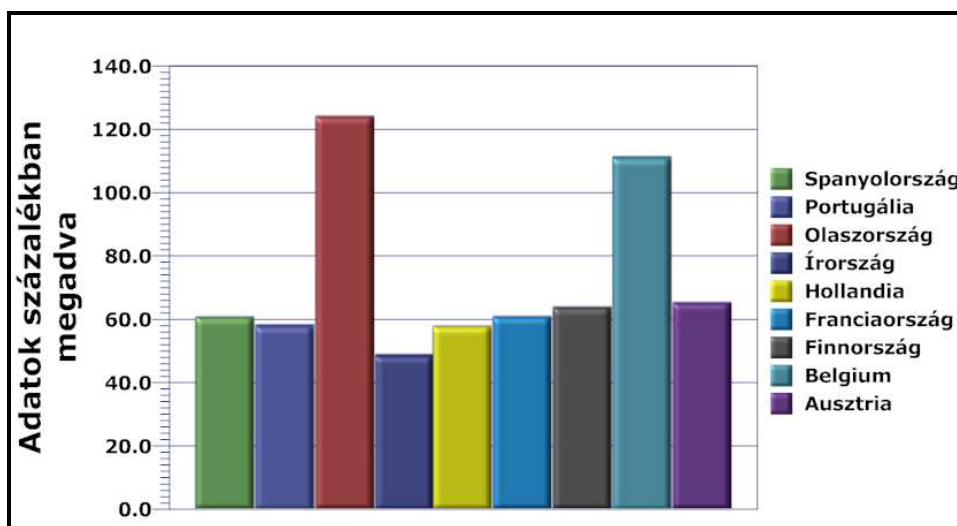
Azonban e két tényező egymástól való elválasztása komoly problémákat okozhat számos területen. **A fiskális felelősség felbomlik**, hiszen a felelőtlen költekezés, a magas államadósság és költségvetési hiány növekedése nem okoz magas kamatlábat és nem gyengíti a nemzeti valutát, ebből adódóan a kormányt semmi sem gátolja abban (nem korlátozzák közösségi törvény vagy szankciók) hogy fegyelmezze költségvetési politikáját. Ennek megakadályozása érdekében megoldás lenne a politikai unió létrejötte, azonban ez ellen számos tagállam hevesen tiltakozik, legnagyobb ellenzője például Franciaország. Emellett pedig a GMU hátrányának tekinthetjük, hogy beszűkíti a nemzeti gazdaságpolitika mozgásterét. (Smets, [2005])

Ha végiggondoljuk a konvergencia kritériumokat érdemes megfigyelnünk, hogy **egyes a belépéshez szükséges elvárások, amelyek a belépés előtt rendkívül fontosak (államadósság, államháztartási hiány) miután a tagállam bevezette a közös valutát „kikerülnek az ellenőrzések alól”**. Emellett érdemes megemlíteni, hogy az 1999-ben az eurót bevezető országok között számos olyan található, amelyek az eurózónába való belépéskor sem feleltek meg a Maastrichti-kritériumoknak és e mutatói azóta csak romlottak. Ha a fogyasztói árszínvonalat vizsgáljuk meg 1999-ben, akkor láthatjuk, hogy Spanyolország és Portugália nem felel meg az elvárt 2,04% határnak, hiszen e két országban 2,3%-os volt az inflációs ráta, bár ez nem bizonyult „óriási” eltérésnek. (Worldbank adatai alapján). A hosszú lejáratú kamatlábak minden országban 4,5 és 5%

² Ludwig Watzal: Az Európai Unió az euro bevezetése előtt, Európai Szemle, 1998 (62. o.)

³ Losoncz Miklós: A magyar EU-tagság gazdaságpolitikai kihívásai, 2007 (174. o.)

között voltak. (Európai Központi Bank adatai alapján) A stabil kormányzati pénzügyi pozíciók szempontjából bár a költségvetési deficit mértékét tekintve minden ország megfelelt annak a kritériumnak, hogy e mutató nem haladhatja meg a GDP 3%-át, azonban az államadósság tekintetében komoly eltérések figyelhetők meg, amelyet a következő ábra szemléltet. (Worldbank adatai alapján)

Forrás: www.worldbank.org

3.4. ábra: Az 1999-ben az eurózónához csatlakozó tagországok államháztartási hiánya (1999)

A konvergencia kritériumok szerint az államadósság nem haladhatja meg a GDP 60%-át, azonban szigorúan nézve e feltételnek csak Portugália, Írország és Hollandia felelt meg (Németországról és Luxembourgról nincsen 1999-es adat azonban a 2000-es adatok szerint megfelelték volna). Azonban ez az egyetlen kritérium, amelynek betartását szigorúan nem követelik meg, hanem csak tendenciát vizsgálnak. Ez azt jelenti, hogyha az adott ország nem felelt meg e kikötésnek azonban adóssága közelíti a megszabott értéket és az elmúlt években államadóssága csökkenő tendenciát mutatott, akkor eltekintenek betartásától. E tekintetben is vannak kifogásolni valók, hiszen Belgium 111%-os, míg Olaszország 124,5%-os államadóssággal rendelkezett a GDP-hez viszonyítva. (Losoncz Miklós, [2007])

Az euró bevezetésével azonban a fiskális felelőség felbomlott és egyes országok hihetetlen költekezésbe kezdtek, nem törődve a következményekkel. A költségvetési hiányt nem korlátozták, az államadósság pedig egyre nagyobb lett és lesz évről évre. Számos ország államadóssága már az éves GDP-jének több mint 100%-át is meghaladja,

amely eredményezte a nemrégiben kialakult gazdasági helyzetet, amelyről bővebben a következő fejezetben szeretnék foglalkozni. (Losoncz Miklós, [2007])

Véleményem szerint nagyrészt ezek az indokok vezettek ahhoz, hogy több tagállam „nem kért” az euróból és ragaszkodott saját valutájához. A következő részben Nagy-Britannia, Svédország és Dánia helyzetét „veszem górcső alá” és megvizsgálom, hogy mit nyertek és mit veszítettek azzal, hogy kimaradtak a Gazdasági és Monetáris Unióból.

Elsősorban meg kell említenem, hogy még a közös pénz bevezetése előtt nem csak e három ország kételkedett az euró jövőjében. „...Franciaországban, Olaszországban és Nagy-Britanniában, ahol a politikai elit részvételével intenzív vita folyik az euróról”⁴ De Németországban is a gazdasági szakértők nagyobb hányada az euró ellen foglalt állást. Míg a legtöbb tagország végül a közös pénz bevezetése mellett döntött addig Nagy-Britannia és Svédország vezetősége Dániában pedig népszavazás a régi valutájuk mellett „tette a voksot”. (Ludwig Watzal, [1998])

„Dánia, Svédország és az Egyesült Királyság részesedése 1998 (az euró bevezetése előtti utolsó év) és 2002 között 40,8-ról 11,2 százalékra csökkent az Európai Unió és 14,9-ről 6,5 százalékra a világ külföldi működőtőke-befektetéseiben.”⁵ Természetesen ezeknek az országoknak számolniuk kellett azzal, hogy elveszítik azokat az előnyöket, amelyeket az euró bevezetésével megkaphatnának, azonban stabil valutájukat nem adták fel egy „bizonytalanért”. Lehetséges, hogy igazuk volt? Az euró az utóbbi hónapokban válságát éli, ez nem vitatott, így lehetséges, hogy nem volt alaptalan az a „félelem”, amelyet e három ország a közös valuta iránt táplált. Arra a kérdésre, hogy megbukik-e a közel jövőben az euró természetesen nem tudom a választ, azonban a következő alfejezetben az szeretném kifejteni, hogy hogyan is jutott ilyen helyzetbe az eurózóna és mik lehetnek a lehetséges megoldások.

⁴ Ludwig Watzal: Az Európai Unió az euro bevezetése előtt, Európai Szemle, 1998 (61. o.)

⁵ Losoncz Miklós: A magyar EU-tagság gazdaságpolitikai kihívásai, 2007 (177. o.)

4. KONVERGENCIA KRITÉRIUMOK HATÁSÁNAK VIZSGÁLATA A GDP ALAKULÁSÁRA

A dolgozatomban egyik legfontosabb kérdése, hogy a konvergencia kritériumok hatással vannak-e a gazdasági növekedésre vagy csak a gazdasági stabilitást szolgálják. A gazdasági növekedés egyik legfontosabb mutatószáma a bruttó hazai termék és annak növekedése, így célszerűnek találtam, hogy az egyes kritériumok (infláció, hosszú lejáratú kamatláb, államadósság, államháztartási hiány,) hatását és kapcsolatát vizsgáljam a mutatószámmal kapcsolatban. Dolgozatomban elején több hipotézist is felállítottam, amelyeket ezen fejezet során bizonyítani vagy cáfolni szeretnék.

Elsődlegesen azt állapítanám meg, hogy azok az adatsorok, amelyekkel később a korrelációs és regressziós számításokat szeretnék végezni normális eloszlást követnek-e (hiszen ez a feltétele annak, hogy a korrelációs és regressziós vizsgálatokat el lehessen végezni). A fejezet során a statisztikai számításokat az IMD SPSS statisztikai programmal végzem. Elsőként a GDP növekedés adatait vizsgálom meg, majd az inflációt, hosszúlejáratú kamatlábakat, államadósságot, végül az államháztartási hiányt. Célszerűnek tartottam, hogy az összehasonlítást a hasonló gazdasági fejlettséggel rendelkező országokon végezzem el, így a választásom a Visegrádi-országokra esett. Természetesen a statisztikai adatokból vett következtetéseknél fontos figyelembe vennünk annak korlátait, hiszen (a hosszúlejáratú kamatlábaktól eltekintve) minden adatsorom kisminta. Az adatsorokat és az eloszlásvizsgálathoz tartozó adatokat célszerűnek tartottam a mellékletben közzé tenni, itt csak a megállapításokat közlöm.

Az eloszlásvizsgálat elvégzése után kijelenthető, hogy a Visegrádi-országok GDP növekedése normális eloszlást követ 5%-os szignifikancia szinten vizsgálva. Minden esetben a Shapiro-Wilk mutató alapján hoztam ezen döntésem, amely minden esetben meghaladta a 0,05-ös értéket, vagyis az adatok normális eloszlást követtek, így további vizsgálatok végezhetőek.

Az infláció vizsgálata során kiderült, hogy mindegyik ország tekintetében az inflációs adatok normális eloszlást követnek, 95%-os megbízhatósági szinten vizsgálva. (Ismételten a kis minta miatt a Shapiro-Wilk mutatót vettem alapul.)

Minden ország tekintetében elmondható, hogy a hosszútávú kamatlábak (mivel havi értékeket vizsgáltam ezért nagy mintáról beszélhetünk) eloszlását tekintve nem normálisak; érdemes a mellékletekben található ábrákat megfigyelni, ugyanis azon is jól látszik, hogy az eloszlás egyik ország tekintetében sem nevezhető normálisnak $\Pi=95\%$ mellett. Ebben az esetben a Kolmogorov- Smirnov mutató adatait vizsgáltam és az értékelésben egyik esetben sem haladta meg a 0,05-ös értéket.

A kormányzati pénzügyi pozícióinak eloszlásvizsgálatát tekintve elmondható, hogy mind az államadósság, mind a államháztartási hiány tekintetében az összes vizsgált országban ezek az adatok normális eloszlást követnek 5%-os szignifikancia szinten vizsgálva, így további vizsgálatok végezhetőek. (Ismételten a kis minta miatt a Shapiro-Wilk mutatót vettem alapul.)

4.1 AZ ÁRSTABILITÁS ÉS A GDP NÖVEKEDÉS KAPCSOLATA

Az árstabilitás, vagyis az infláció mérséklése, az első a konvergencia kritériumok között, amelynek lényege, hogy az árszínvonal növekedés legfeljebb 1,5%-kal haladhatja meg a három legalacsonyabb inflációjú tagállam szintjét. Ez az érték jelenleg az OECD adatai szerint 1%, így annak maximuma 2,5% lenne. Az infláció csökkentése azonban segíti a gazdaság fejlődését? A kérdés megválaszolása érdekében a Visegrádi országok közül Magyarország és Szlovákia tekintetében végeztem regressziós és korrelációs számításokat.

4.1. táblázat: Az infláció és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (I.)

Ország:	Kovariancia előjele	Korrelációs együttható
Magyarország	-	-0,11
Szlovákia	+	0,70
Csehország	+	0,20
Lengyelország	-	-0,05

Forrás: European Central Bank és World Bank adatai alapján saját számítások

Az országok tekintetében teljesen különböző eredményekre jutottam. A kapcsolat irányát vizsgálva (a kovariancia előjele mutatja) Magyarország és Lengyelország tekintetében negatív (vagyis ha az infláció emelkedik a GDP növekedésének az üteme visszaesik, ha pedig az árszínvonal csökken, akkor a bruttó hazai termék növekedésének az üteme nőni fog), ezzel szemben Szlovákia és Csehország adatai között pozitív irányú kapcsolat van. Ezek szerint az egyes országokban pont ellenkezőleg hat az árszínvonal növekedése a gazdasági növekedésre. A kapcsolat szorosságát tekintve, amelyet a korrelációs kapcsolat mutat, is teljesen eltérő adatokat kaptam. Míg Magyarország, Lengyelország (itt szinte nincs is kapcsolat) és Csehország inflációja és GDP növekedése között csak nagyon gyenge kapcsolat van, addig Szlovákia adatai között közepesen erős kapcsolatot figyelhetünk meg. Ezeknek az eltéréseknek természetesen több oka is lehet.

Az infláció legfőbb oka a magasabb pénzmennyiség az áruk mennyiségéhez képest. A fizetőeszköz mennyiségét a jegybank állapítja meg, így nevezhetjük legfőbb „előidézőjének” is. Az 1960-as évekig a pénzpolitikai nézetek azt vallották, hogy érdemes kis volumenű inflációt gerjeszteni, mivel az pozitívan hat a gazdaságra, azonban napjainkban a nézetek szerint a megszokott és tervezett árszínvonal növekedés egyáltalán nincs hatással a gazdasági növekedésre. Azonban a váratlan, úgynevezett „inflációs meglepetés” rövidtávon a kereslet növekedését okozza. Emellett fontos kiemelni, hogy „hosszú távon a gazdaság teljesítőképessége, növekedése független attól, hogy mennyi pénz van forgalomban.”⁶ Feltehetjük a kérdést, hogy akkor miért is gerjeszt a központi bank akkor inflációt? Az árszínvonal növekedés legfőbb előnye az úgynevezett „rejtett adó” formájában jelentkezik, hiszen ha az árak növekednek azzal együtt párhuzamosan nő az állam adóbevétele is anélkül, hogy adóemelési kellett volna bejelentenie. (Természetesen ezek az adók reálértékben nem változnak, azonban rövidtávon jelenthetnek megoldásokat egyes kiadási problémákra.) Azonban elmondható, hogy a felelőtlen inflációs politika hatásai már az elkövetkező években jelentkezhetnek. (Magyar Nemzeti Bank, [1999])

Ennek fényében valószínűsíthető, hogy a három gyenge kapcsolattal rendelkező országban az inflációs hatások nagy százalékban kiszámíthatóak, így rövidtávon sem tudják befolyásolni a keresletet és így a gazdasági növekedést. A negatív irány pedig legfőképpen az inflációs politikánk „romboló” hatásait tükrözi. Csehország esetében

⁶ Magyar Nemzeti Bank: Gazdaságpolitikáról mindenkinek: Infláció, 1999 (13.o.)

pedig csak kis mértékben befolyásolják pozitívan. Míg ezzel szemben Szlovákia tekintetében a pénzügyi politika képes „inflációs meglepetéseket” okozni, amellyel pozitív hatással van rövidtávon a gazdasági növekedésre is. Természetesen ezek csak feltevések és ezekből a statisztikai adatokból nem lehet teljes mértékben megbízható következtetéseket levonni egy ország inflációs politikájának hatásaira, azonban érdekes lehet megfigyelni, hogy a fejlett országokban (Amerikai Egyesült Államok, Németország, Japán) ezek a statisztikai mutatók pozitív irányúak és nagyon gyenge kapcsolatot mutatnak a két tényező között.

4.2. táblázat: Az infláció és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (II.)

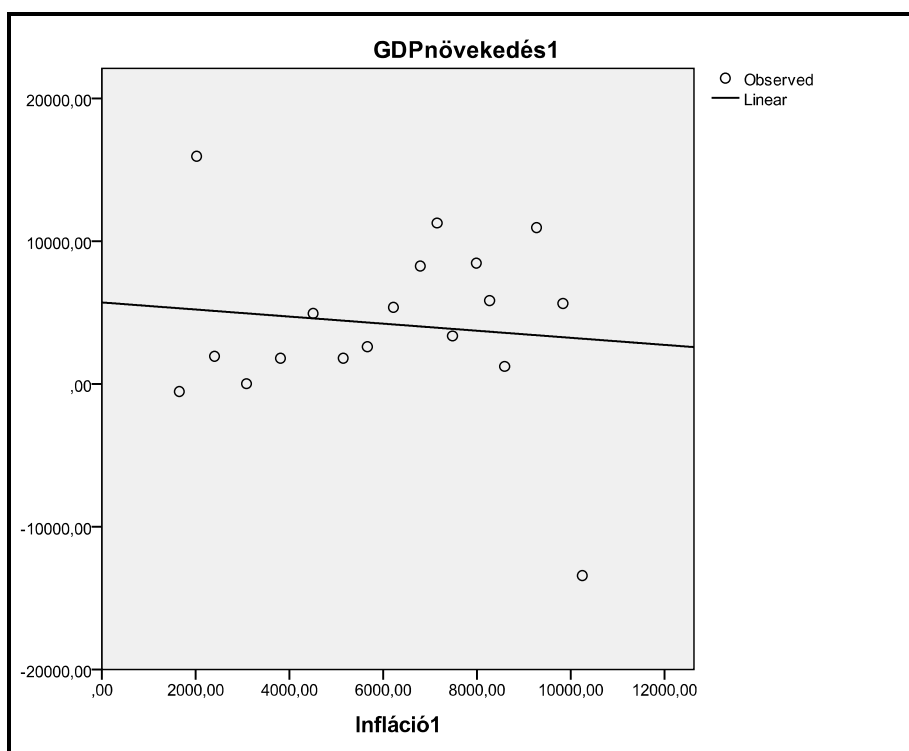
Ország:	Determinációs együttható	Regressziós együtthatók
Magyarország	1,2%	$b_0=5702,23$ $b_1= -0,25$
Szlovákia	49,6%	$b_0= -11197,63$ $b_1= 8,14$
Csehország	4,1%	$b_0= 1715,18$ $b_1= 0,006$
Lengyelország	0,3%	$b_0=6439,35$ $b_1=-0,002$

Forrás: European Central Bank és World Bank adatai alapján saját számítások

A determinációs együtthatóról elmondható, hogy Magyarországon az infláció változása 1,2%-ban, Szlovákiában 49,6%-ban, Csehországban 4,1%-ban, míg Lengyelországban csak 0,3%-ban befolyásolja a GDP növekedés szóródását. Azonban ebben az esetben csak egy kétváltozós modellről beszélhetünk, a későbbi tudományos munkám során (diplomamunka) szeretném ezt a kutatást egy többváltozós modellel is elvégezni.

A regressziós együtthatók számításánál arra az eredményre jutottam, hogyha Magyarországon az infláció értéke nulla lenne, akkor a GDP növekedése a számítások

szerint 5702 millió, Csehországban 1715 millió, Lengyelországban 1715,18 millió dolláros értéket venne fel, míg Szlovákiában ebben az esetben ez a 11197 millió dolláros csökkenés következne be. (Ezekből az adatokból jól látszik, hogy a statisztikai számítások rendkívül hasznosak és ebben az esetben még értelmezhetőek is, de irreális eredményeket hozhatnak. Hiszen miért csökkenne azért a GDP Szlovákiában mert nincs árszínvonal növekedés?)

Forrás: Eurpoean Central Bank és a World Bank adatai alapján, saját számítások

4.1. ábra: Az infláció és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása
Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország tekintetében

A 4.1-es ábra Magyarország adatait szemlélteti és az ezekre az adatokra húzható legkisebb négyzetek módszerével kiszámítható egyenest. A többi vizsgált ország adatainak a szemléltetése a mellékletben található. Az ábrán jól látható az előbb említett b_0 értékek, és hogy a kapcsolatok iránya, vagyis az egyenesek meredeksége, amelyeket az előző táblázatban található b_1 értékek adnak meg. Ha ez az érték negatív, akkor az számunkra azt jelenti, hogy ha minél kisebb lenne az infláció akkor az nagyobb gazdasági növekedést eredményezne, míg ha pozitív, akkor ha emelkedne az inflációs ráta, akkor csökkenne a gazdasági növekedés vagy esetleges csökkenés váltaná fel. Ez egy téves következtetés, bár a statisztikai adatok erre a konzekvenciára jutathatnak, azonban be kell

látunk, hogy ha Szlovákia vagy Csehországban rendszeresen nagyon magas inflációs rátát gerjesztene az adott jegybank, az nem csak, hogy nem növelné, de visszaszorítaná a gazdasági növekedést.

Összességében elmondható, hogy **egyes esetekben rövidtávon az árszínvonal emelkedése pozitívan hathat a keresletre, azonban ezek a felelőtlen pénzügyi döntések hosszú távon megbosszulhatják magukat.** Nem hiába beszélhetünk a jegybankok függetlenségéről a legtöbb fejlett országban, hiszen ha ez nem így lenne a nemzeti kormányok elképzelhetetlen mértékű inflációt gerjesztenének. **Így eljutottam első hipotézisem megoldására is, miszerint elutasítom azt a feltevést, hogy az infláció alacsony szinten tartása elősegíti a gazdasági fejlődést.** Az árszínvonal növekedés korlátozása a gazdasági stabilitáshoz szükséges, amely elengedhetetlen a közös pénz bevezetése és használata szempontjából.

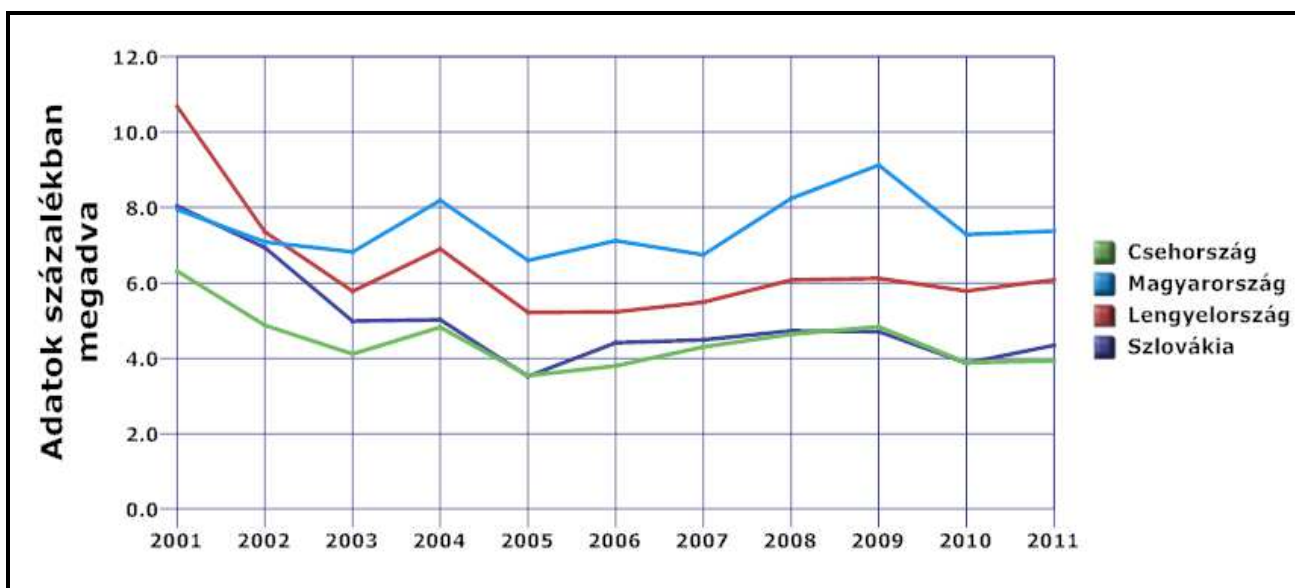
4.2. A HOSSZÚLEJÁRATÚ KAMATLÁBAK ÉS A BRUTTÓ HAZAI TERMÉK NÖVEKEDÉSE

Sajnálatos módon a hosszúlejáratú kamatlábak adatai nem követnek normális eloszlást egyik választott országnál sem, ebből adódóan erről a konvergencia kritériumról nem tudok statisztikai számításokat végezni és azokból következtetéseket levonni.

A Maastrichti kritériumok szerint a 10 éves kamatláb (hosszú lejárat) nem haladhatja meg 2 százalékpontonál nagyobb mértékben az árstabilitás szerint három legjobban teljesítő gazdaság hosszú távú kamatlábainak átlagát. Ez leginkább arra szolgál, hogy az árstabilitás tartósságát ellenőrizze az eurót bevezetni kívánó országokban. Azonban azt érdemes megemlíteni, hogy az Európai Unióhoz csatlakozott gazdaságokban a várakozások által kiváltott tőkebeáramlással a hosszú lejáratú kamatlábak konvergenciája sokkal gyorsabb, mint az árszínvonal konvergenciája. Például több Dél-Kelet-Európai országban (Bulgária, Románia) a hosszú lejáratú kamatláb már konvergált, addig az infláció még jóval meghaladja a referenciaértéket. (Darvas Zsolt-Szapáry György, [2008. október])

Magyarországon a hosszú távú kamatokat a tízéves állampapírok átlagos hozama határozza meg, amelyet a magyar államkincstár 1999 eleje óta bocsát ki. Kezdetben ezek

állománya és likviditása meglehetősen csekély volt, azonban az utóbbi években komoly fejlődésen ment keresztül. (Magyar Nemzeti Bank, [2001])

Forrás: Eurpoean Central Bank adatai alapján, saját számítások

4.2. ábra: Csehország, Magyarország, Lengyelország és Szlovákia hosszú lejáratú kamatlábai 2001-2011-ig

Jelenleg a hosszú lejáratú kamatok tekintetében 6% az elvárt érték, amelynek 2011-ben se Magyarország, se Lengyelország nem felelt meg. Magyarország a 2002-es évtől egészen a 2011-es évig a legmagasabb hosszú távú kamatlábakkal rendelkezett. Ezzel szemben mind Szlovákia, mind pedig Csehország megfelelt ennek a kritériumnak, sőt jóval alatta lévő értékeket produkáltak.

Elmondható, hogy a hosszú távú kamatlábak konvergenciája leginkább a stabil gazdaságot szolgálja, és nem járul hozzá a gazdasági növekedéshez, inkább az árstabilitáshoz és az árszínvonalhoz van köze. Ez esetben is a Visegrádi országok között a leggyengébben Magyarország produkál, amelynek adatai még meg sem közelítik a konvergencia kritériumokban elvárt értéket.

4.3. A STABIL KORMÁNYZATI PÉNZÜGYI POZÍCIÓK HATÁSA A GAZDASÁGI NÖVEKEDÉSRE

Ezen alfejezetben a stabil kormányzati pozíciók, vagyis az államadósság és az államháztartási hiány hatását vizsgálom meg a GDP növekedésére. Elsőként az

államadósságot veszem „górcső alá”, amelyet a Maastrichti kritérium a GDP-hez viszonyítva 60 százalékban maximalizált. Az államadósság mértékének ténylegesen van köze a gazdasági növekedéshez, vagy ennek is stabilizációs hatásai vannak? Ahhoz, hogy kérdéseimre választ kapjak, ezen alfejezetben ismételten Magyarországot, Szlovákiával, Csehországgal és Lengyelországgal összehasonlítva vizsgálom meg, hogy milyen kapcsolat van az államadósság és a gazdasági növekedés között.

4.3. táblázat: Az államadósság és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (I.)

Ország:	Kovariancia előjele	Korrelációs együttható
Magyarország	-	-0,31
Szlovákia	+	0,94
Csehország	+	0,20
Lengyelország	+	0,15

Forrás: European Central Bank és World Bank adatai alapján saját számítások

A számítások során ezen országok tekintetében is eltérő adatokat kaptam. Egyedül Magyarország tekintetében negatív kapcsolatot figyelhetünk meg (kovariancia előjele adja meg) az államadósság és a GDP növekedése között (vagyis ha nő az államadósság akkor csökken a GDP növekedése, ha pedig csökken az államadósság akkor nő a GDP növekedése), míg Szlovákia, Csehország és Lengyelország tekintetében ez a kapcsolat pozitív irányú. A kapcsolat erősségét tekintve (korrelációs együttható adja meg) három ország adatai (Magyarország, Csehország, Lengyelország) viszonylag hasonlóak, míg kiemelkedő Szlovákia értéke, ahol az r mutató 0,94-es értéket vesz fel, vagyis nagyon erős pozitív irányú kapcsolat figyelhető meg a két tényező között. Ezzel szemben a többi vizsgált országban gyenge vagy nagyon gyenge a kapcsolat szorossága.

Természetesen a kapcsolat irányában és erősségében való különbség itt is magyarázható. Mivel Szlovákia, Csehország és Lengyelország GDP-hez viszonyított államadóssága jóval kisebb, mint Magyarorszáké, ebből adódóan azzal hogyha növeli az adósságát (vagyis

többet költ), növeli a keresletet, vagyis fejlődik a gazdasága. Ezzel szemben ha Magyarország teszi ugyanezt, akkor ez a túlzott eladósodottság miatt (egyre magasabb összegek a törlesztésre) visszaesést okoz a gazdasági növekedésben. Ez alapján érthető az Európai Unió döntése, miszerint az államadósságot a bruttó hazai termék 60%-ában maximalizálja. Szlovákia erős kapcsolatát is az alacsony államadóssággal magyaráznom, hiszen ha ilyenkor egy ország elkezd „költekezni” az rendkívül pozitív hatással lesz a gazdasági fejlődésre.

4.4. táblázat: Az államadósság és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (II.)

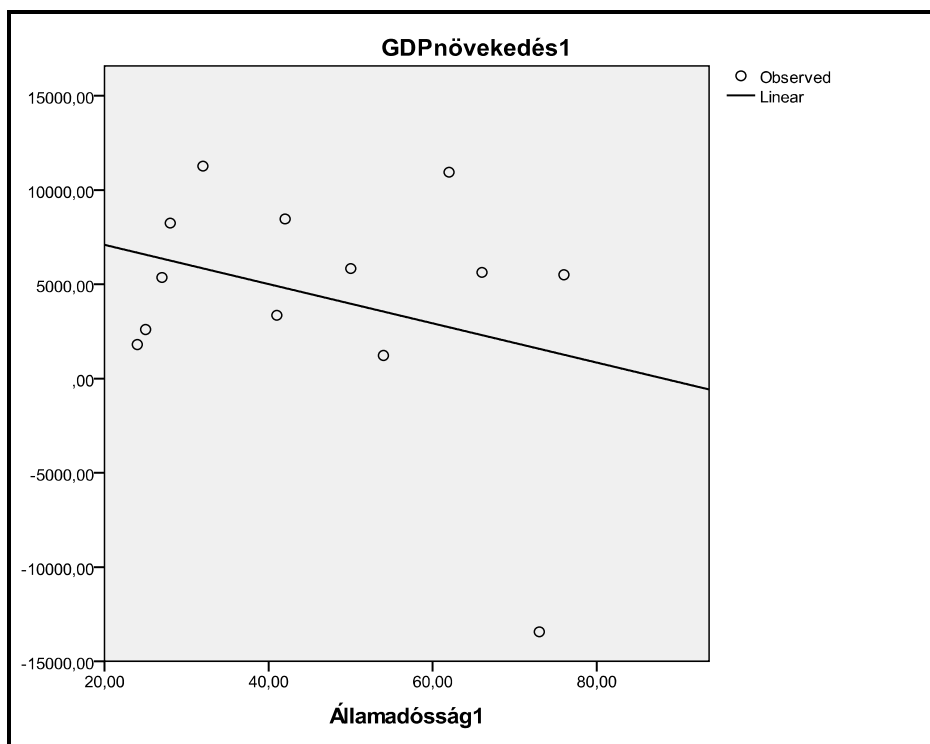
Ország:	Determinációs együttható	Regressziós együtthatók
Magyarország	9,8%	$b_0=9172,60$ $b_1= -104,07$
Szlovákia	87,6%	$b_0= -0,33$ $b_1= 0,00$
Csehország	4,0%	$b_0=4587,43$ $b_1= 102,01$
Lengyelország	2,3%	$b_0=6639,47$ $b_1=104,70$

Forrás: European Central Bank és World Bank adatai alapján saját számítások

A determinációs együtthatók is a három ország tekintetében eléggé alacsonyak (hiszen a korrelációs együtthatók négyzetei): Magyarországon az államadósság változása 9,8%-ban, Csehországban 4,0%-ban, míg Lengyelországban csak 2,3%-ban befolyásolja a GDP növekedés szóródását. Ezzel szemben Szlovákiában ez az érték 87,6%. Természetesen ebben az esetben is érdemes lenne kiterjesztenünk többváltozós modellre a vizsgálatot.

A regressziós együtthatók számításánál arra az eredményre jutottam, hogyha az államadósság értéke nulla lenne, akkor Magyarországon a GDP növekedése a számítások szerint 9172, Szlovákiában -0,33, Csehországban 4587,43, míg Lengyelország 6639,47

millió dolláros értéket venne fel. Érdekes lenne ezeket a vizsgálatokat olyan országokban elvégezni, ahol az államadósság körülbelül a GDP 60 százaléka, azonban e dolgozat keretein ezek a számítások már túlmutatnának.

Forrás: Eurpoean Central Bank adatai alapján, saját számítások

4.3. ábra: Az államadósság és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása
Magyarország tekintetében

A 4.3-as ábra Magyarország adatait szemlélteti és az ezekre az adatokra húzható legkisebb négyzetek módszerével kiszámítható egyenest. A többi vizsgált ország adatainak szemléltetése a mellékletben található. Az ábrán jól láthatóak az előbb említett b_0 értékek, és hogy a kapcsolatok irányai, vagyis az egyenes meredekségei, amelyek b_1 értékkel egyeznek meg. Ezek szerint, ha Magyarországon minél kisebb lenne az államadósság, akkor az nagyobb gazdasági növekedést eredményezne. Míg ezzel szemben a többi országban, ha az államadósság növekedne, akkor a gazdasági növekedés is emelkedne. Fontosnak tartom kiemelni Szlovákia ábráját, amelynek a meredeksége a nulla értékhez közelít, azonban az ábra ezt erősen torzítja, azonban ha megfigyeljük a koordináta rendszer beosztását, ezt rögtön észrevehetjük.

Jelenleg a magyar kormány az adósság csökkentését célozta meg, amely a megszorítások miatt rövidtávon csökkentheti a keresletet és ezzel együtt a gazdasági növekedést,

azonban az államadósság növekedésnek meg nem fékezése fizetéseképtelenné tenné az országot és hasonló helyzetet idézne elő, mint például Görögországban.

Elmondható, hogy az egykori szocialista országok (természetesen kivétel közülük Magyarország) az államadósságot tekintve igen szerencsés helyzetben vannak, hiszen GDP-hez viszonyítva ez a mutató igen alacsony, még mindig 30-35% körüli. Ez egy komoly feladatot „vesz le a vállukról”, hiszen nem szükséges azzal a fiskális problémával foglalkozniuk, hogy adósságcsökkentő politikát folytassanak. Annak, hogy az egykori szocialista országok ennyire alacsony államadóssággal rendelkeznek számos oka van. Egyrészt a privatizáció bevételeit az állam deficit vagy adósság csökkentésére használta, másrészt a balti államok (Lettország, Észtország, Litvánia) semmilyen restanciát nem örökölték a Szovjetunió után, Lengyelország tartozásait elengedték, Románia pedig minden hátralékát visszafizette, amelyért ellenben az életszínvonal visszaesésével fizetett. Magyarországon azonban nem engedték el az adósságot és a privatizáció sem segített, emellett 2002 és 2006 között a kormány expanzív költségvetési politikát folytatott, amellyel tovább növelte az egyébként sem alacsony államadósságot. (Darvas Zsolt-Szapáry György, [2008. október])

Ezen alfejezet második részében az államháztartási hiány GDP növekedésére gyakorolt hatását vizsgálom. **Hipotézisem szerint e mutató negatívan hat a gazdasági növekedésre; ezt pedig statisztikai számításokkal szeretném igazolni vagy cáfolni.** Az Európai Unió ezt mutatót a GDP 3 százalékában maximalizálta.

4.5. táblázat: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (I.)

Ország:	Kovariancia előjele	Korrelációs együttható
Magyarország	-	-0,11
Szlovákia	+	+0,29
Csehország	+	0,36
Lengyelország	-	-0,20

Forrás: European Central Bank és World Bank adatai alapján saját számítások

A számítások során e mutató tekintetében is a vizsgált országok adatai alapján is eltérő eredményeket kaptam. Magyarország és Lengyelország tekintetében negatív kapcsolatról beszélhetünk (kovariancia előjele adja meg) az államháztartási hiány és a GDP

növekedése között (azonban az értelmezés a deficit negatív előjele miatt ellentétesen zajlik), míg Csehország és Szlovákia tekintetében ez a kapcsolat pozitív irányú. A kapcsolat erősségét tekintve (korrelációs együttható adja meg) viszonylag hasonlóak. Magyarország, Szlovákia és Lengyelország adatai között a kapcsolat igen gyenge, míg Csehországé csupán gyenge.

Ezek szerint, ha Magyarországon és Lengyelországban növekszik a költségvetési hiány (matematikailag csökken), akkor növekszik a gazdasági növekedés is. Ez leginkább a kormányzati vásárlások növekedésével magyarázható, hiszen az megnöveli a keresletet azzal pedig növekszik a GDP. Ezek az eredmények a 2002-2006-os expanzív gazdaságpolitikával magyarázhatóak, amely tovább fűtötte az egyébként is dühörgő gazdaságot. A válság hatására megszorítások következtek, amelyek méginkább csökkentették a gazdasági növekedést.

Ezzel szemben Csehország és Szlovákia adatait vizsgálva a Keynes elmélet gyakorlati alkalmazására juthatunk, miszerint amikor túlfűtött egy gazdaság a kormányzati vásárlásokat és ezzel együtt a deficitet visszafogták, míg a válság idején megnövelték az állami kiadásokat.

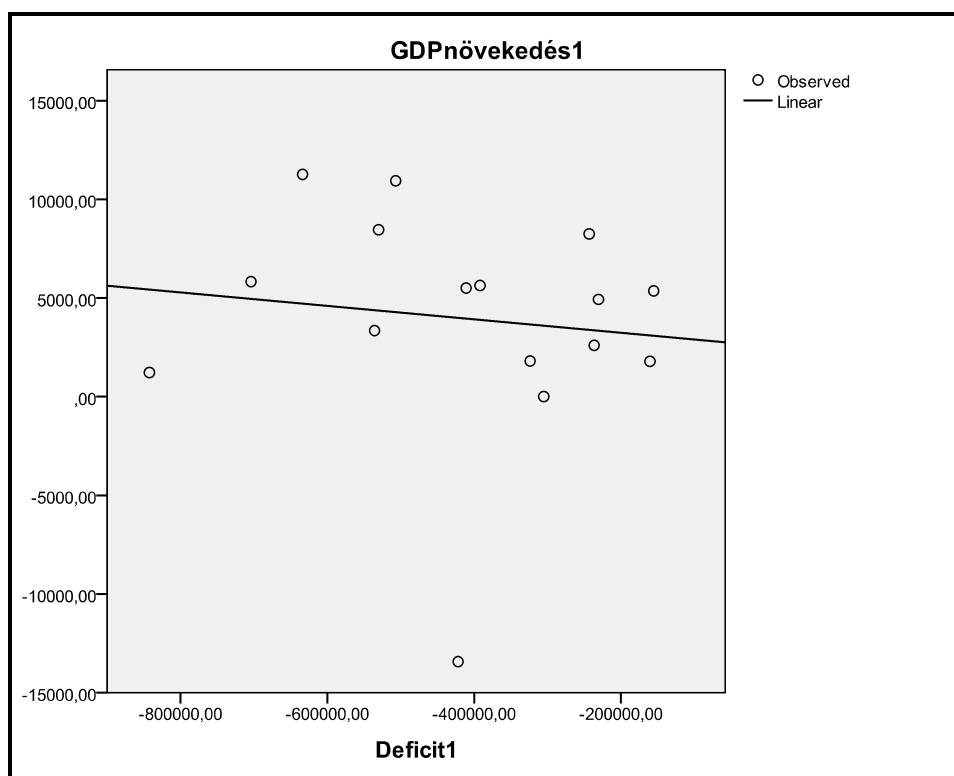
4.6. táblázat: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés kapcsolatának a mérése (II.)

Ország:	Determinációs együttható	Regressziós együtthatók
Magyarország	1,4%	$b_0=2558,27$ $b_1= -0,003$
Szlovákia	8,2%	$b_0= -7,36$ $b_1= 0,00005$
Csehország	12,7%	$b_0= 11472,23$ $b_1=0,013$
Lengyelország	3,9%	$b_0=-3,741$ $b_1=- 0,000004$

Forrás: European Central Bank és World Bank adatai alapján saját számítások

A determinációs együtthatók szerint a költségvetési hiány változása Magyarországon 1,4%-ban, Szlovákiában 8,2%-ban, Csehországban 12,7%-ban, míg Lengyelországban 3,9%-ban befolyásolja a GDP növekedés szóródását. Természetesen itt is lehetséges lenne a többváltozós modell.

A regressziós együtthatók számításánál arra az eredményre jutottam, hogyha a deficit értéke nulla lenne, akkor a GDP növekedése a számítások szerint Magyarországon 2558, Szlovákiában -7,36, Lengyelországban -3,741 millió dolláros értéket venne fel, míg Csehországban ebben az esetben ez a növekedés 11472,23 millió dolláros lenne.

Forrás: European Central Bank adatai alapján, saját számítások

4.4. ábra: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Magyarország tekintetében

A 4.4-es ábra Magyarország adatait szemlélteti és az ezekre az adatokra húzható legkisebb négyzetek módszerével kiszámítható egyeneseket. A többi vizsgált ország adatainak szemléltetése a mellékletben található. Az ábrán jól láthatóak az előbb említett b_0 értékek, és hogy a kapcsolat iránya mely esetekben negatív és mely esetekben pozitív, vagyis az egyenes meredeksége mikor negatív vagy pozitív. Ezek szerint, ha Magyarországon vagy Lengyelországban minél nagyobb lenne a költségvetési hiány,

akkor az nagyobb gazdasági növekedést eredményezne. Ezzel szemben Szlovákia és Csehország esetében minél alacsonyabb lenne a költségvetési hiány annál nagyobb lenne a gazdasági növekedés.

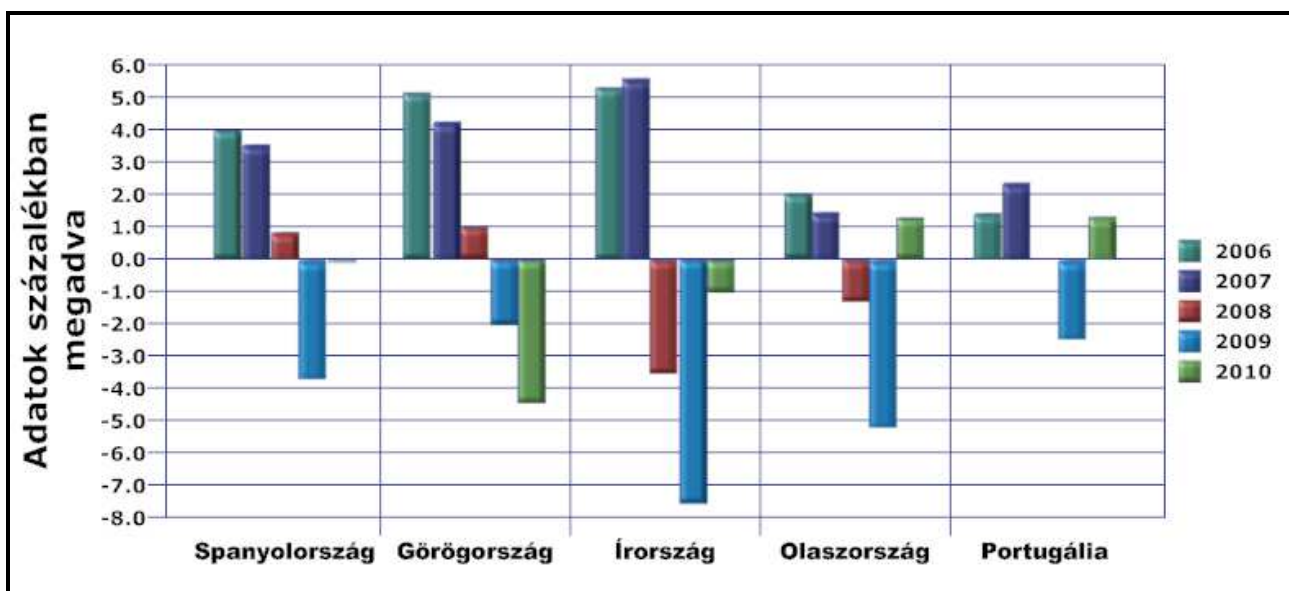
Az első eset természetesen hosszútávon semmiképpen sem lehet igaz, hiszen az komoly eladósodottsághoz és fizetéseptelenséghez vezet. Bár a jelenlegi kormány megszorításokkal próbálja a kiadásokat csökkenteni (ezzel párhuzamosan a deficitet), azonban elmondható, hogy sajnálatosan Magyarországnak a rendszerváltás óta még nem sikerült 3% alá szorítani a költségvetési hiányt. Ezeken az adatokon remélhetően a közeljövőben javítani tudunk.

Szlovákia és Csehország tekintetében a felállított hipotézisem elfogadható, azonban Magyarországot és Lengyelországot vizsgálva ez elutasítandó.

Összességében elmondható, hogy statisztikai vizsgálataimat négy konvergencia kritérium közül sajnálatosan csak három esetben tudtam elvégezni (infláció, államadósság, költségvetési hiány). (Az árfolyam mechanizmust nem tartottam célszerűnek, hogy vizsgáljam). Számításaim szerint az árszínvonal növekedés mérséklése leginkább „csak” az ország gazdasági stabilitását szolgálja, bár elmondható, hogy felelőtlen használata gazdasági visszaesést okoz, azonban az ezzel kapcsolatos hipotézisemet elvetettem. Véleményem szerint a hosszú távú kamatlábak konvergenciája is „csak” a stabilizációt szolgálja, bár erre nem tudtam vizsgálatot végezni. Míg ezekkel szemben az államadósság és az államháztartási hiány korlátok között való tartása mindenképpen hozzájárul a hosszú távú gazdasági növekedés eléréséhez. Az államháztartási hiány és az államadósság esetében két országnál (Szlovákia és Csehország) elfogadtam a felállított hipotézisemet, vagyis az államadósság és államháztartási hiány szignifikánsan befolyásolja a GDP növekedését. Ezzel szemben Magyarország és Lengyelország tekintetében elutasítottam azt, hiszen ezek csökkentése rövidtávon visszaesést okozhat, azonban túlzott elszabadulása mindenképpen károsabb az európai gazdaságok számára.

5. AZ EURÓ JÖVŐJE: MEDDIG MARAD „ÉLETKÉPES” A KÖZÖS PÉNZ?

Sokakban felmerült az utóbbi évtizedekben az a kérdés, hogy a Monetáris Unió a kezdet lesz-e vagy a vég. Egyesek ennek létrejöttét túl korainak találták és az euró „életét” pár évre, esetleg évtizedre jósolták, mások kecsegtető jövőt láttak a közös pénz bevezetése mögött, emellett az a kérdés is felvetődött, hogy a tagállamok képesek lesznek-e az ilyen jellegű közös együttműködésre. Sokak véleménye, hogy a 2011-es események a kételkedőknek adhatnak igazat. A 2008-as gazdasági válság olyan helyzetbe hozta az euróövezet egyes országait, amelyből a gazdasági szakértők szerint csak nagyon megfontolt lépésekkel lehetséges, ha egyáltalán képesek rá, a kilábalás. Ezen alfejezetemben öt ország (Spanyolország, Görögország, Írország, Olaszország, Portugália) jelenlegi gazdasági helyzetét tekintem át, és arra próbálok választ adni, hogy ez milyen hatással lehet az euró jövőjére. (A választásom ezen országokra azért esett, mert az utóbbi egy évben a híradások szerint e gazdaságok kerültek a válság miatt legnagyobb problémába.)

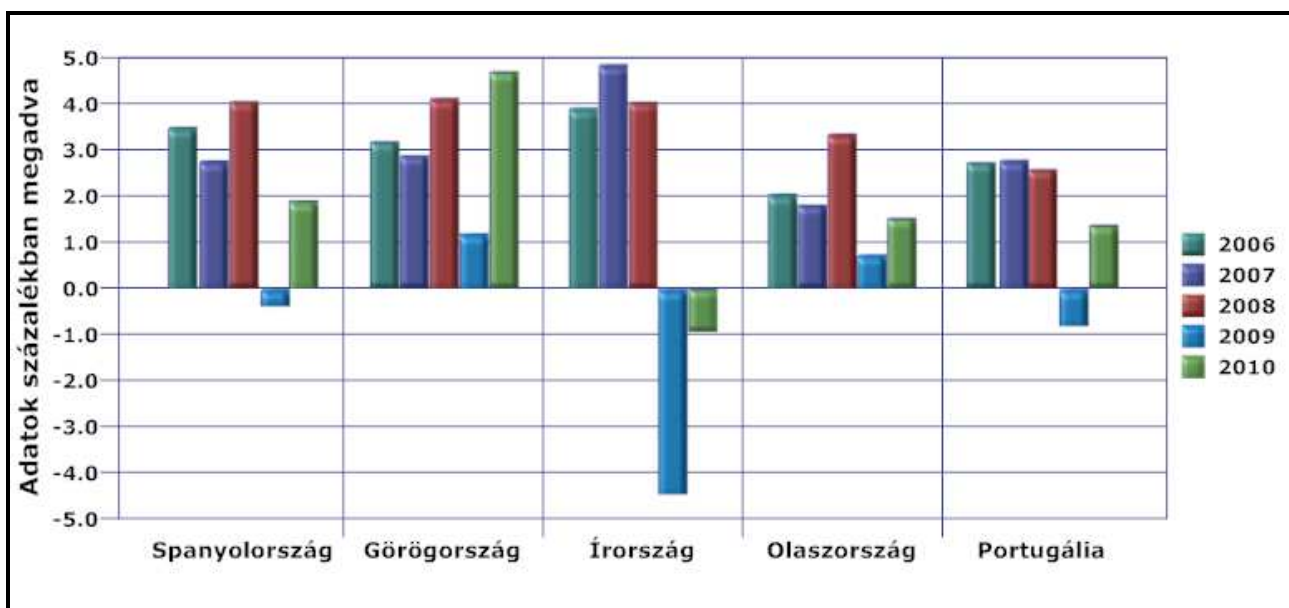

Forrás: Worldbank hivatalos oldala

5.1. ábra: A vizsgált országok GDP növekedése 2006-tól 2010-ig

Elsőként az országok GDP növekedését tekintem át. Amint az ábrán jól látszik, hogy mind az öt országban beszélhetünk a bruttó hazai termék értékének visszaeséséről, azonban ezek különböző időpontokban jelentkeztek. Első a sorban Írország, ahol az erőteljes gazdasági növekedést már 2008-ban csökkenés váltotta fel. 2009-ben tetőzött ebben a tekintetben a válság, ekkor volt a visszaesés a legjelentősebb, 7,58%-os, amely a vizsgált országok között is a legnagyobb érték. Azt nem mondhatjuk, hogy Írország túl lenne a recesszión, azonban a tendenciát figyelembe véve kijelenthető, hogy túljutott a nehezén. Hozzá hasonlóan Spanyolországban, Olaszországban és Portugáliában is a gazdasági visszaesés feltehetőleg 2009-ben tetőzött és a későbbiekben lassú javulás várható, azonban kérdéses, hogy mikorra fogják elérni ezek az országok a válság előtti gazdasági fejlettségi szintet. Velük ellentétben Görögországban a recesszió hatása a GDP növekedésére nem 2009-ben érte el a csúcspontját, hanem gazdasági előrejelzések szerint a 2011-es visszaesés jóval meg fogja haladni a 2010-esét. Ebből adódóan Görögországban még nem tetőzött a válság negatív hatása, és szakértők sem tudják megmondani, hogy ez mikorra várható. Egyesek szerint ez egy államcsődben is csúcsosodhat, mások szerint a többi tagállam által nyújtott (kiemelten Németország) támogatások sikeressé fogják tenni a görögök kilábalását ebből a helyzetből.

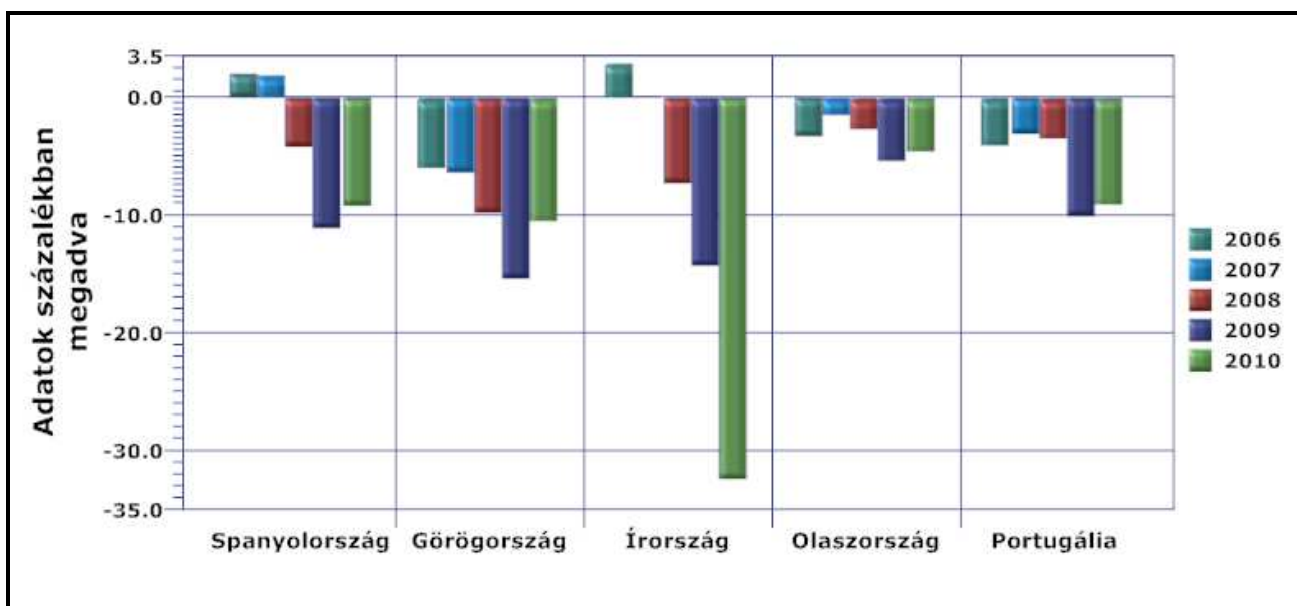
Az MTI szerint 2011-re Írország is ismét gazdasági növekedést tud produkálni, amely bár csekély mértékű (1,2%-ra becslik), de újra növekedési pályára tudja állítani az országot. A szakértők szerint ez a versenyképesség javulásának és a növekvő exportnak köszönhető. Azonban az országnak még mindig szembe kell néznie a magas államháztartási hiánnyal és a növekvő munkanélküliségi rátával, amelyekkel bővebben később foglalkozok. (MTI, [2011.10.14.])

Forrás: Worldbank hivatalos oldala

5.2. ábra: A vizsgált országok inflációs rátái 2006-tól 2010-ig

Az árszínvonal tekintetében három országot érdemes kiemelni: Spanyolország, Portugália, Írország. E tagállamok tekintetében defláció következett be, vagyis az árszínvonal csökkenése. Ez az erős gazdasági válság egyértelmű következményeképpen jött létre. Ezzel szemben Görögországban nagyon magas árszínvonal növekedéssel kell szembenézni a vezetőknek. Olaszország a válságtól szinte függetlenül a konvergencia kritériumoknak megfelelő (2,5%) értékeket produkált, kivéve 2008-at, amikor 3,2%-os volt az inflációs rátája.

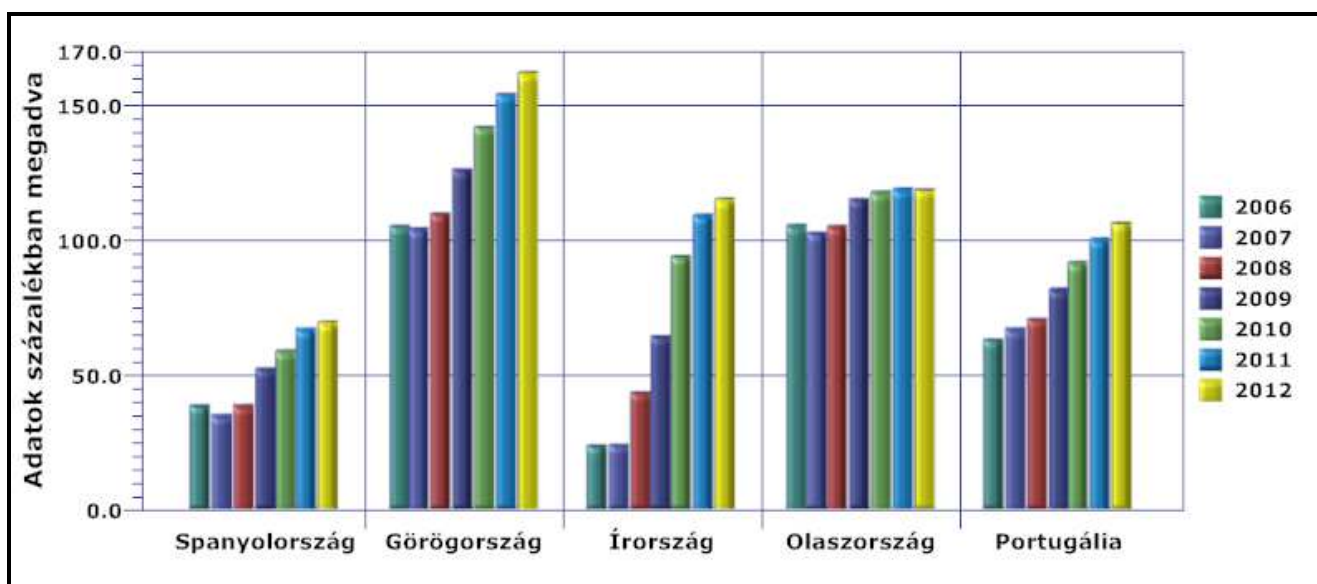

Forrás: European Central Bank hivatalos oldala

5.3. ábra: A vizsgált országok államháztartási hiánya 2006-tól 2010-ig

A deficit tekintetében kijelenthető, hogy 2008-tól kezdve (bár Görögország előtte sem felelt meg) a vizsgált országok túllépték a konvergencia kritériumok által meghatározott 3%-os szintet. Közgazdászként ilyenkor először Keynes, angol gazdasági szakértő, gondolatai jutnak eszembe, miszerint egy gazdasági válságból egy országnak könnyebb kilábalnia, ha növeli a kormányzati vásárlásokat és ezáltal nem esik tovább a kereslet. Ezt a lépést természetesen azok az országok, amelyek alacsony államadóssággal rendelkeztek, mint Spanyolország, Írország és esetlegesen Portugália, meg is teheték, azonban Görögország és Olaszország, akik már 2006-ban is 100% fölötti államadósságuk volt ez a döntés eléggé „rizikós” számukra, ugyanis könnyen fizetéseképtelenné válhatnak.

A vizsgált országok közül a legkiugróbb értéket Írország érte el, ugyanis 2010-ben 32,4%-os államháztartási hiányt produkált. De meg kell említenünk természetesen Görögországot is, ahol 2008-ban 9,8%-os, 2009-ben 15,4%-os, míg 2010-ben 10,5%-os deficit volt.

Forrás: European Central Bank hivatalos oldala

5.4. ábra: A vizsgált országok államadóssága 2006-tól 2012-ig

Ezen az ábrán már az előzőekben említett államadósságot láthatjuk. A kiemelt országok közül még egyedül Spanyolország, aki némileg megfelel az elvárt értékeknek (60%) 70,66%-os mutatójával. Görögország rendelkezik a legrosszabb mutatókkal, még 2006-ban is magas paraméterekkel indult (106,11%), de az Eurostat előrejelzései szerint ezt 2012-re 57,17%-kal „sikerült” növelnie. Ezzel szemben Írország nagyon alacsony adatokkal indult (24,68), azonban a kormányzati vásárlások és ezáltal az államháztartási

hiány ilyen mértékű növelésével elérték 116,37%-os szintet. Olaszország tekintetében elmondható, hogy magas mutatóval indult, amelyek bár emelkedtek, azonban nem olyan mértékben, mint a többi ország. Portugália közepesen magas államadóssággal rendelkezett még a recesszió előtt, amelyet a többi országhoz hasonlóan 100% feletti értékre növelt.

A kimagaslóan magas görög államadóssággal kapcsolatban több válságtanácskozás is jött létre az elmúlt hónapokban. Éppen utoljára ez év október 9-én találkozott Angela Merker német kancellár és Nicolas Sarkozy francia miniszterelnök, ahol az adóssághalmaz kezeléséről esett szó. A híresztelések szerint a görög adósság 60%-át szeretnék átütemezni, amely jelentősen érintené a francia és német bankokat, de más európai hitelintézeteket is. Emellett továbbra is megmaradt a kérdés, hogy mikor fog csúcsosodni a görög válság és képes lesz-e megküzdeni vele az ország. (HVG, [2011.10.09.])

5.1. tábla: A vizsgált országok hitelminősítése 2011 augusztusában:

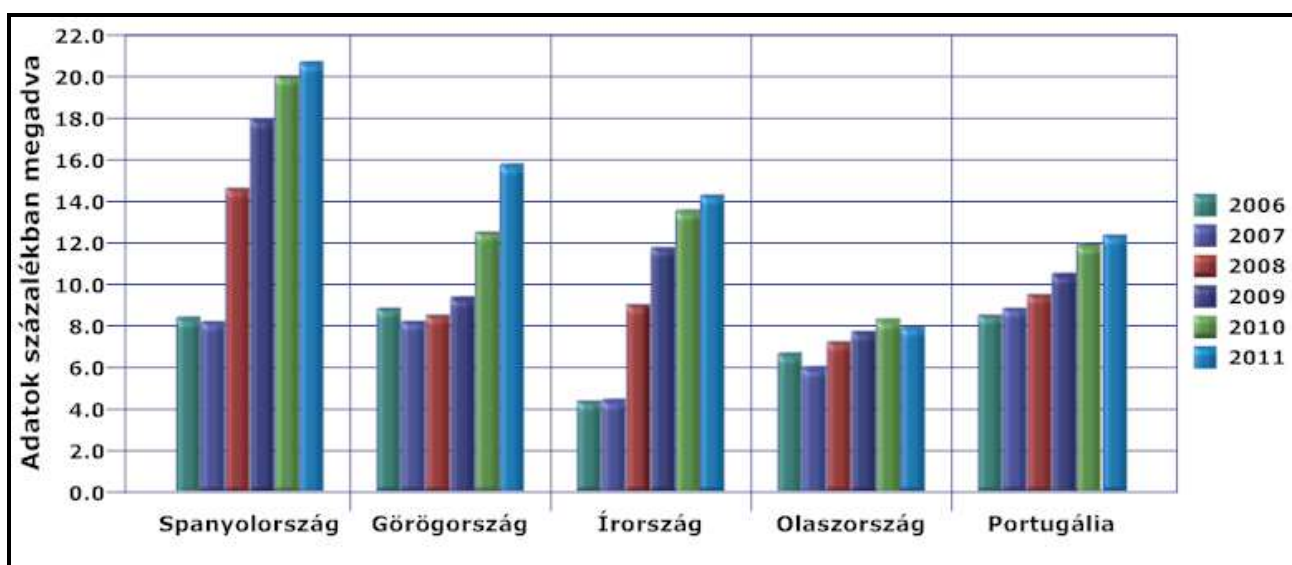
Ország	Hitelminősítés
Spanyolország	AA-
Görögország	CC
Írország	BBB+
Olaszország	A
Portugália	BBB-

Forrás: A Standard and Poor's hivatalos oldala

A magas államadóssággal és államháztartási hiánnyal az országok hosszú és rövid távú fizetőképessége (szolvenciája és likviditása) is veszélybe kerül. Ezért tartottam fontosnak, hogy egyes konvergencia kritériumokon túl az országok hosszú távú hitelminősítését is megvizsgáljam. Ehhez a Standard and Poor's nemzetközi hitelminősítő intézet adatait vettem alapul. Ez a pénzügyi szolgáltató cég a hitelfelvevőket, ez esetben országokat, AAA és D közötti skálán minősíti. Az AAA a legjobb hitelfelvevők kategóriája, amely

országok megbízhatóak és stabilak. Ezen országok közé tartozik többek között például Kanada, Ausztrália, Skandináv országok, stb. A D kategória a legrosszabb, amely az értékelő szerint fizetéseképtelen és egyes kötelezettségeit biztosan nem fogja teljesíteni. Jelenleg nincs olyan ország (azon államok között, amelyekről rendelkezik az intézet adatokkal) amely ilyen minősítést kapott volna. (Standard and Poor's hivatalos oldala)

A vizsgált országok között a legjobb megítélést Spanyolország kapta, amely szerint jó hitelfelvevőnek minősül, azonban nagyobb kockázattal rendelkezik, mint az AAA-s országok. A következő a rangsorban Olaszország, amely a minősítés szerint A kategóriát kapott, vagyis a gazdasági helyzet erősen befolyásolja a fizetési képességét. Hasonló a vélemény Írország és Portugália szolvenciájáról, a Standard and Poor's közepes kockázatú hitelfelvevőknek minősítette ezeket az országokat 2011-ben. Mind a vizsgált országok között, mind az intézet által értékelt államok között a legrosszabb minősítést Görögország kapta, amely szerint az ország rendkívül spekulatív és sérülékeny, azonban még fizetőképes.

Forrás: European Central Bank hivatalos oldala

5.5. ábra: A vizsgált országok munkanélküliségi rátája 2006-tól 2011-ig

Ahhoz, hogy az országok gazdasági válságáról teljes képet kapjunk szükségesnek tartom, hogy megvizsgáljam a munkanélküliségi ráták alakulását az elmúlt években. Az OECD szervezete nem túl pozitívan nyilatkozott e kérdésben, emellett kihangsúlyozta, hogy a gazdasági növekedés szempontjából elengedhetetlen az európai országok számára a munkanélküliek számának csökkentése. (MTI, [2011.09.15.]) "A tartósan magas munkanélküliségi szintek csökkentése, a munkaerő-piaci lehetőségek javítása és a

megfelelő szociális hálók biztosítása a politikai célkitűzések legfontosabbjai között kell, hogy szerepeljenek.”⁷

A legkiemelkedőbb az országok között Spanyolország, ahol a 2006-os 8% körüli értékről 2011-re közel 21%-osra növekedett a munkanélküliek aránya. A következő a rangsorban e tekintetben Görögország 15,9%-os értékkel, amelyről elmondható, hogy a közel 7%-os növekedés jelentős részét a versenyszféra adta. Ha a görög vezetőség átalakítja az állami szférát, amelyre a közeljövőben költségvetési hiány csökkentése miatt szüksége lesz, akkor ez a ráta tovább fog növekedni. A legjelentősebben Írországból csökkent a foglalkoztatottak száma, a munkanélküliségi ráta közel 10%-kal növekedett. Portugália és Olaszország tekintetében is beszélhetünk növekedésről, azonban ez Portugália esetében 4% körüli, míg az olaszoknál ez „csak” 1,5%-os volt a 2006-os és 2011-es időintervallumban.

A görög munkanélküliségi ráta csökkentése érdekében az Európai Bizottság 500 millió euróval támogatja a görög kis- és középvállalatokat. (MTI, [2011.10.09]) „Görögországban a válság kirobbanása, azaz 2008 vége óta 135 ezer állás szűnt meg a kis- és középvállalatoknál. Ezek a vállalatok foglalkoztatják a görögök több mint 85 százalékát, miközben az uniós átlag 66 százalék körül van. Görög lapbeszámolók szerint a kkv-k hozzájárulása a hazai össztermékhez (GDP) 3,8 százalékkal csökkent 2008-2010 között.”⁸

Összességében elmondható, hogy a válság komoly problémákat okozott ezekben az országokban, azonban, Görögországot kivéve, képesek voltak ezt a helyzetet kezelni. Véleményem szerint a legjobb helyzetben Olaszország van a vizsgált tagállamok között, szinte minden mutató tekintetében. Írország, Spanyolország és Portugália is „nehéz” időszakot él át a gazdasági válság óta, azonban még stabilnak tekinthetők, és pár éven belül képesek újra a lassú növekedés útjára lépni. Görögországot tekinthetjük egy hatalmas kérdőjelnek e tekintetben, ugyanis még a szakértők sem tudják megbecsülni, hogy meddig tarthat ezen államban a gazdasági visszaesés, vagy esetleg az államcsőd mikor következik be. Az eurózóna fenntartása érdekében természetesen minden tagállam érdeke, hogy a görögök kikerüljenek e csőd közeli állapotból. Azonban feltehetjük magunkban a kérdést, hogy milyen ára lesz ennek. Dolgozatomban elején számos kérdést

⁷ MTI [2011.09.15]: Nem túl optimista a munkanélküliséggel kapcsolatban az OECD

⁸ MTI [2011.10.09.]: Uniós segítség a görög kis- és középvállalatoknak

felteszek azzal kapcsolatban, hogy mi lesz az Európai Unió jövője. Természetesen ezekre nem tudok választ adni, és nem is szeretnék „jóslatokba bocsátkozni” ezzel kapcsolatban, hiszen szakértők sem képesek választ adni. Véleményem szerint azonban a jelenlegi helyzet hosszútávon nem tartható; ezt „orvosolni” vagy a Politikai Unió létrehozatalával vagy a kapcsolatok gyengítésével lehetséges.

6. KONKLÚZIÓ

Dolgozatom elsődleges célja az volt, hogy az euró jövőjével és jelenlegi helyzetével foglalkozzak, emellett arra szerettem volna választ kapni, hogy a konvergencia kritériumok milyen hatással vannak a gazdasági fejlődésre, és hogy érdemes-e az eurózónához csatlakoznunk. Munkám elején számos kérdés merült fel bennem, amelyekre megpróbáltam hipotéziseket felállítani és azokat igazolni vagy cáfolni.

A Maastrichti Kritériumok vizsgálata során arra a megállapításra jutottam, hogy az árszínvonal változásának és a hosszú távú kamatlábak mértékének szabályozásával leginkább az országok a gazdasági stabilitásukat képesek elérni, míg ezzel szemben az államadósság és az államháztartási hiány befolyással bír a gazdasági növekedésre is. Ezzel kapcsolatban a dolgozat elején egy hipotézist állítottam fel, amelyet a későbbiekben további részekre bontottam:

- 1. az árszínvonal növekedés és a GDP növekedés között szignifikáns kapcsolat van**
- 2. a hosszú távú kamatlábak csökkentése pozitívan befolyásolja a gazdasági növekedést**
- 3. a stabil kormányzati pénzügyi pozíciók befolyással bírnak a bruttó hazai termék értékének alakulására**

Az 1. felállított hipotézisemet elutasítottam és arra a megállapításra jutottam, hogy az infláció csak stabilizációs tényezőként hat a gazdaságra. A 2. hipotézisemet nem lehetséges vizsgálni, mivel az adatok nem követtek normális eloszlást. A 3. hipotézisemet részben elfogadtam (Szlovákia és Csehország tekintetében igaz, viszont Magyarország és Lengyelország esetében elutasítandó. Összességében elmondható, hogy további vizsgálatok indokoltak ebben a kérdésben.

Végezetül a válság során krízis helyzetbe kerülő országok jelenlegi helyzetét vizsgáltam, az Euró jövője című fejezetemben. Véleményem szerint a közös pénz megmaradása érdekében az Uniónak komoly reformokra és átalakításokra lesz szüksége az elkövetkező

években és az integrációt „muszáj lesz” elmélyítenie, ugyanis ezek nélkül a további együttműködések elképzelhetetlenek lesznek.

Kutatási célomnak tekintem e hipotézisek további vizsgálatát, ahol a gazdasági növekedést egy többváltozós statisztikai modellel vizsgálom. Véleményem szerint érdemes kitérni a tényezők együttes hatására, emellett pedig több tényező felkutatására is. Emellett további kutatási irány lehet Görögország válságának kérdése is, amely további negatív hatással van az eurózónára és hazánkra is.

Dolgozatomat egy olyan idézettel zárom, amely kérdést minden az integrációt megkérdőjelező európai vezető feltehet magának: „Együtt úszunk, vagy külön-külön süllyedünk el?”⁹

⁹ Martin József [2011.10.06.]: Falnak rohan-e Európa, www.hvg.hu

7. IRODALOMJEGYZÉK

Ábel István–Kóbor Ádám [2009]: Monetáris politika, árfolyam és stabilitás. Pénzügyi Szemle, Budapest, 33-48. old.

Akar László [2006. április]: A gazdaságpolitikai fordulat és az új konvergenciaprogram. Pénzügyi Szemle, Budapest, 424-432. old.

Asztalos László György [2009]: A pénzügyi és a pénzintézeti válság kapcsolata. Pénzügyi Szemle, Budapest, 360-394. old.

Báger Gusztáv–Pulay Gyula [2008]: A költségvetési tervezés makrogazdasági kockázatainak elemzése. Pénzügyi Szemle, Budapest, 384-401. old.

Báger Gusztáv–Pulay Gyula–Vígvári András [2010]: A magyar államműködés főbb jellemzői és szükséges változtatásának irányai. Pénzügyi Szemle, Budapest, 217-243. old.

Bernanke Mishkin [1992]: Central bank behavior and the strategy monetary policy: observations from six industrialized countries; NBER Macroeconomics Annual, 183-228. old.

Bokor László–Dombi Ákos–György László–Veress József [2006]: Gazdaságpolitikai reflexiók a 2006-os konvergenciaprogram ürügyén. Pénzügyi Szemle, Budapest, 433-455. old.

Botos Katalin [2008]: Európa kettős szorításban. Pénzügyi Szemle, Budapest, 42-52. old.

Csaba László [2010]: Keynesi reneszánsz? Pénzügyi Szemle, Budapest, 5-22. old.

Darvas Zsolt–Szapáry György [2008. október]: Az euróövezet bővítése és euróbevezetési stratégiák. Közgazdasági Szemle, Budapest, 833-873. old.

Dr. Gidai Erzsébet [2005]: Magyarország jövője, Nyugat-Magyarországi Egyetem Gazdaságtudományi Kara, Sopron

Dr. Horvát Zoltán [2011]: Kézikönyv az Európai Unióról, HVG-ORAC, Budapest

Erdős Tibor [2006]: Maastrichti követelmények, adóztatás, növekedési potenciál. Európai Műhelytanulmányok, 108. szám

Györfly Dóra [2007]: Democracy and Deficits, Budapest, Akadémia Kiadó

Györfly Dóra [2008. november]: Költségvetési kiigazítás és növekedés az Európai Unióban Tanulságok Magyarország számára. Közgazdasági Szemle, Budapest, 962-986. old.

Györfly Dóra [2010]: Válság után felzárkózás? A költségvetési politika minősége és a növekedés. Pénzügyi Szemle, Budapest, 23-50. old.

Hughes Hallett-A. Lewis [2008]: European fiscal discipline before and after the EMU: crash diet or permanent weight loss?; Macroeconomics Dynamics; 404-424 old.

HVG [2011.10.09]: Válságtanácskozás kezdődött Berlinben

Inotai András [2008]: Gondolatok az Európai Unió költségvetésének jövőjéről és a magyar mozgástéréről. Pénzügyi Szemle, Budapest, 7-22. old.

Járai Zsigmond [2007]: A pénz beszél, Heti Válasz Kiadó, Debrecen

Kovács Árpád [2006]: Gondolatok a konvergenciaprogramról. Pénzügyi Szemle, Budapest, 407-423. old.

Losoncz Miklós [2007]: A magyar EU-tagság gazdaságpolitikai kihívásai, TRI-MESTER BT., Tatabánya

Magyar Nemzeti Bank [2001]: A forint útja az euróhoz (Bercsényi Botond), MNB Titkársága, Budapest

Martin József [2011.10.06]: Fálnak rohan-e Európa?, www.hvg.hu

Mihályi Péter [2008]: Miért beteg a magyar gazdaság?, HVG Könyvek, Budapest

Morján Attila [2003. szeptember]: A monetáris unió hatása az európai tőkepiacokra. Közgazdasági Szemle, Budapest, 800-818. old.

MTI [2011.09.15]: Nem túl optimista a munkanélküliséggel kapcsolatban az OECD, www.hvg.hu

MTI [2011.10.09.]: Uniós segítség a görög kis- és középvállalatoknak

MTI [2011.10.14.]: Növekedést vár az OECD Írországból, www.hvg.hu

MTI: [2009.01.29.] Sramko: az euróbevezetés nem rontja a szlovák cégek exportteljesítményét (<http://archiv1988tol.mti.hu/docview.faces>)

Palócz Éva [2010]: Tervezésünk és az EU követelményei. Pénzügyi Szemle, Budapest, 460-464. old.

Rácz Margit [2009a]: Uniós kihívások és válaszok a 2000-es években. Pénzügyi Szemle, Budapest, 205-209. old.

Rácz Margit [2009b]: Vélekedés a válságról az Európai Unióban kialakult helyzet alapján. Pénzügyi Szemle, Budapest, 303-317. old.

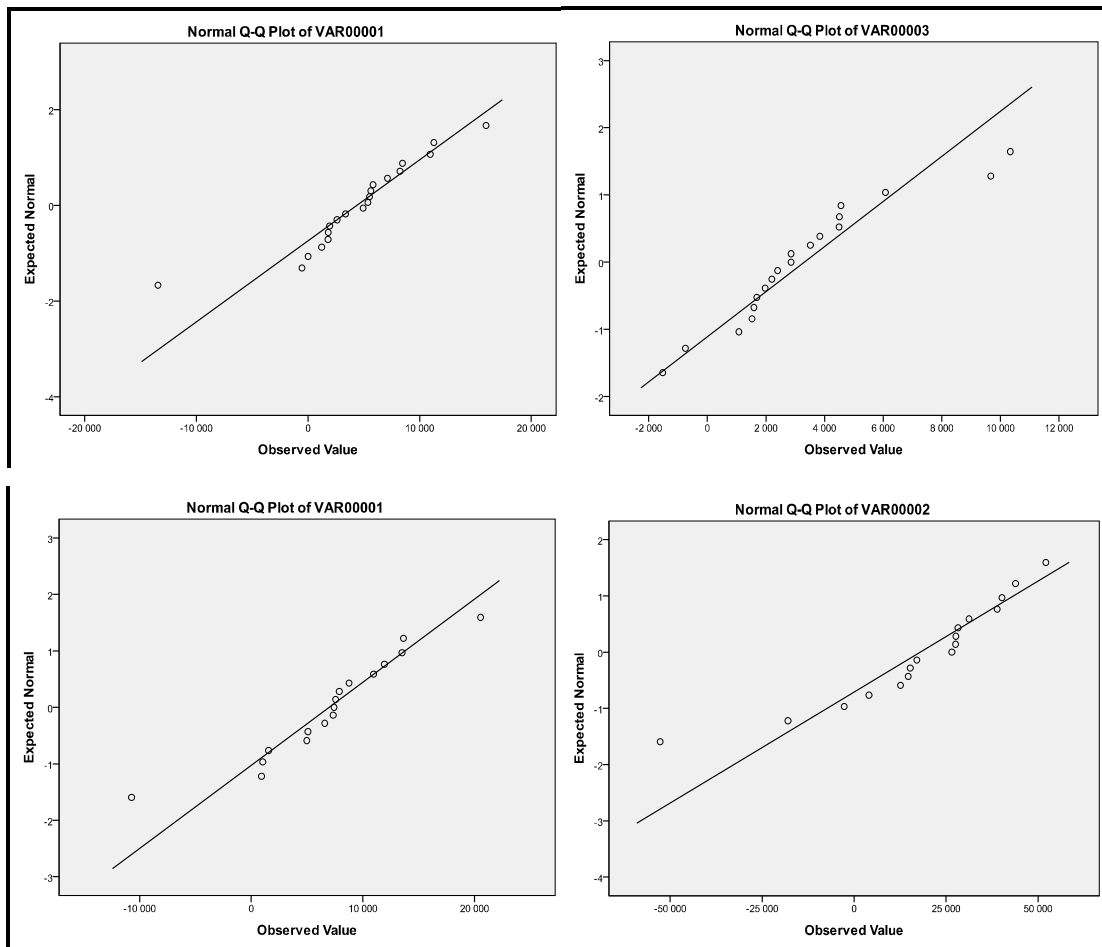
Simon András [1999]: Infláció: Gazdaságpolitikáról mindenkinek, MNB Titkársága, Budapest

Smets, Altissimo, Ehrmann [2005] Inflation persistence and price setting behavior in the euro area; ECB Occasional Paper Series; No. 46.

The Economics Time [2011. augusztus 19.]: Recession 2011: European bank shares braced for recession and worse

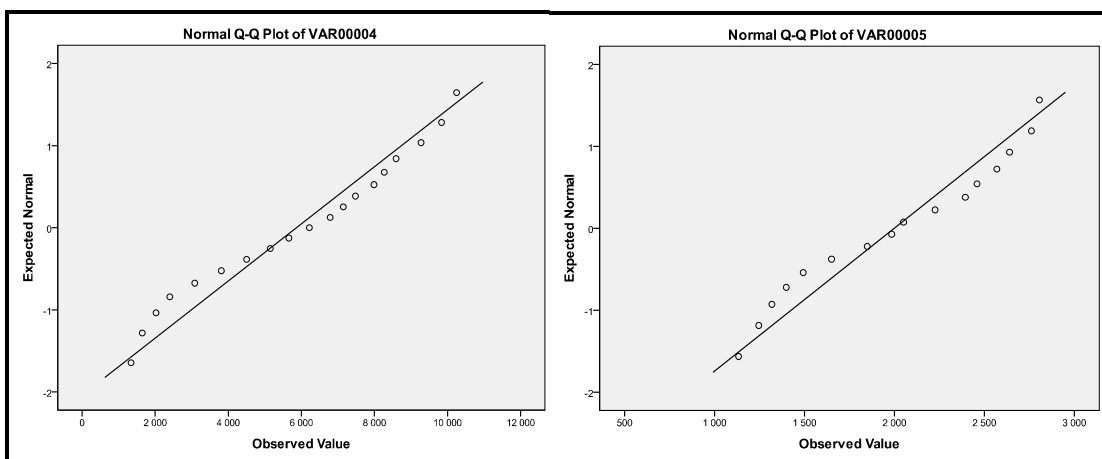
Zsúgyel János [2000]: Az európai integráció és intézményeinek története; Bíbor Kiadó, Miskolc

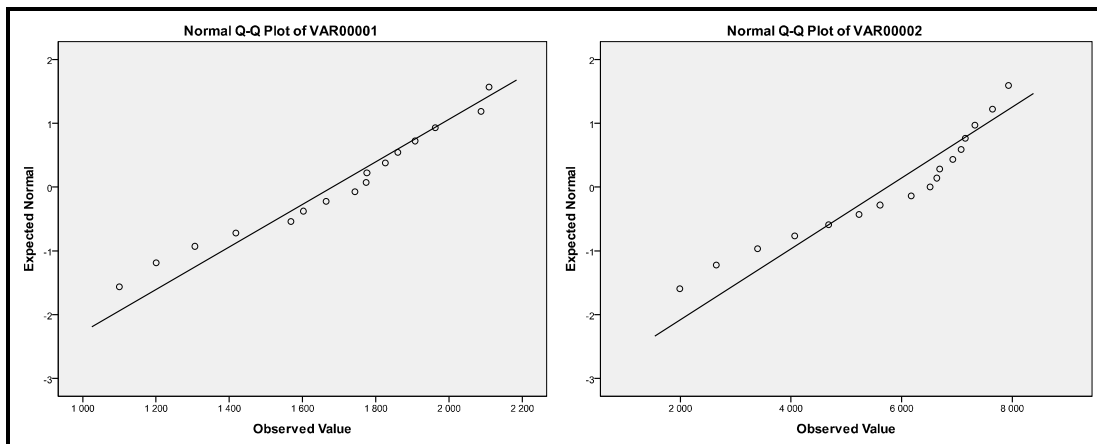
8. MELLÉKLETEK

Forrás: European Central Bank adatai alapján saját számítások

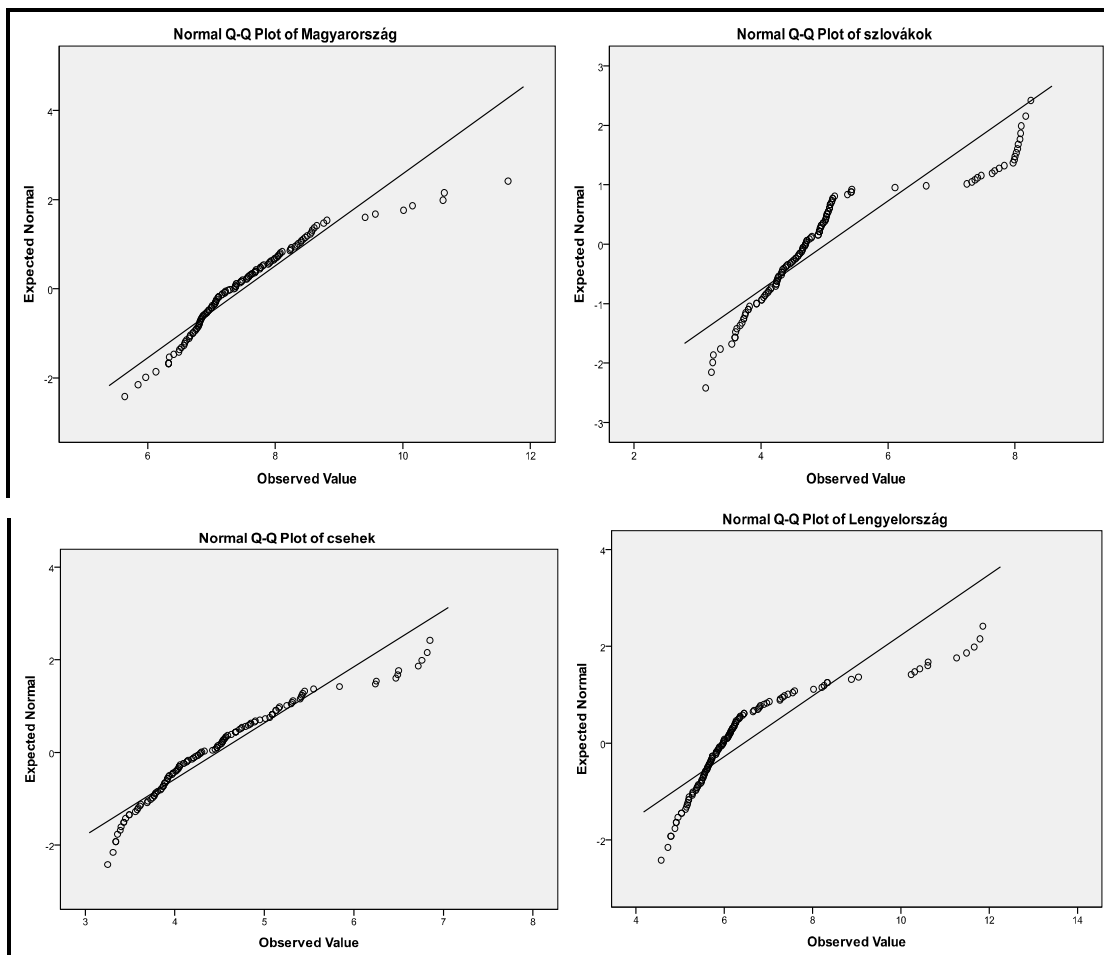
8.1. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország GDP növekedésének eloszlásvizsgálata

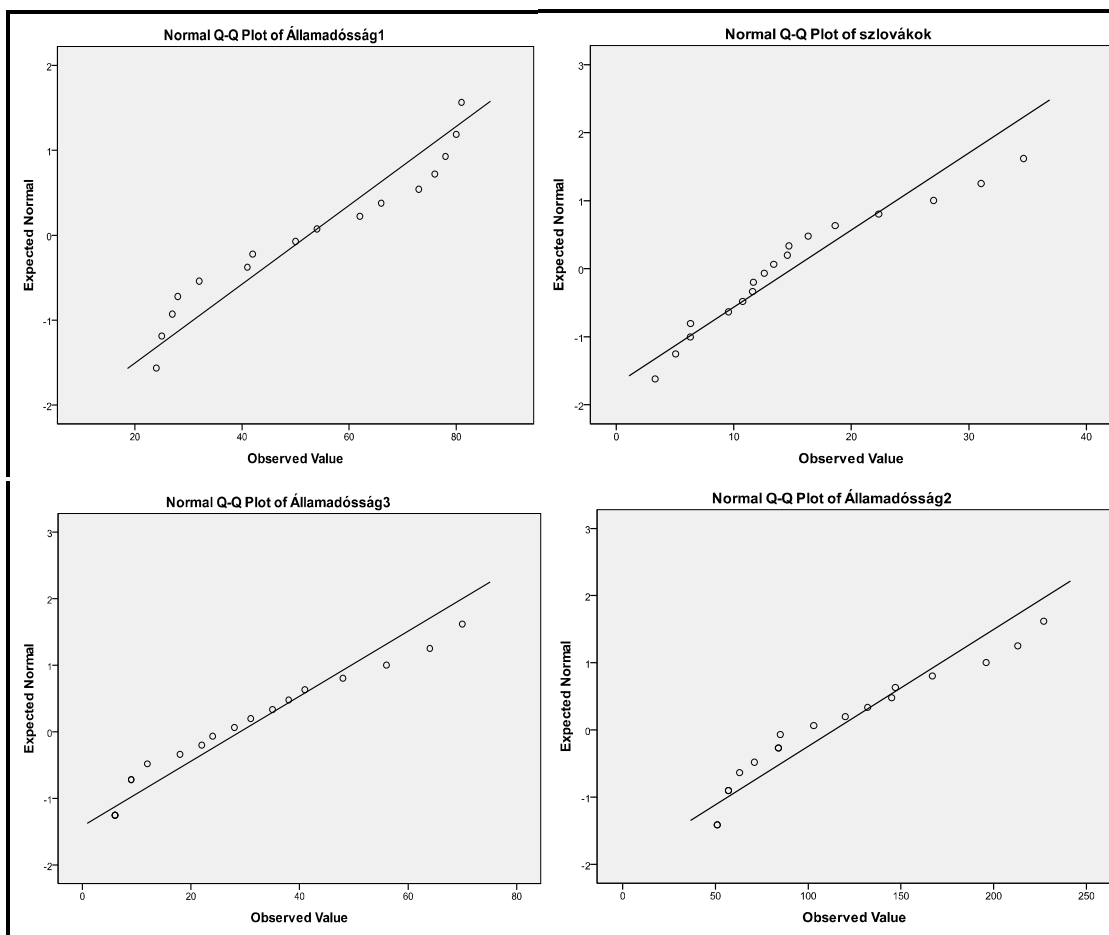
Forrás: European Central Bank adatai alapján saját számítások

8.2. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország inflációjának eloszlásvizsgálata

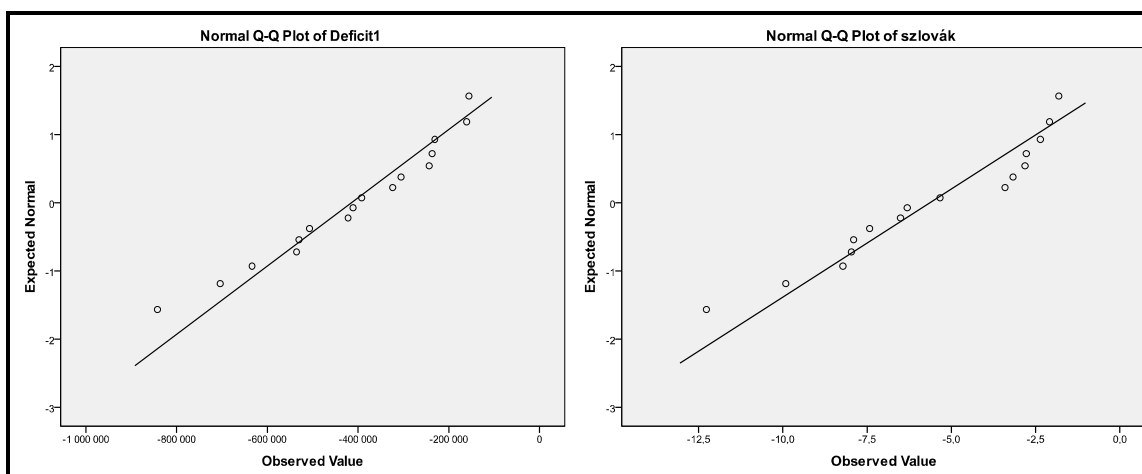
Forrás: European Central Bank adatai alapján saját számítások

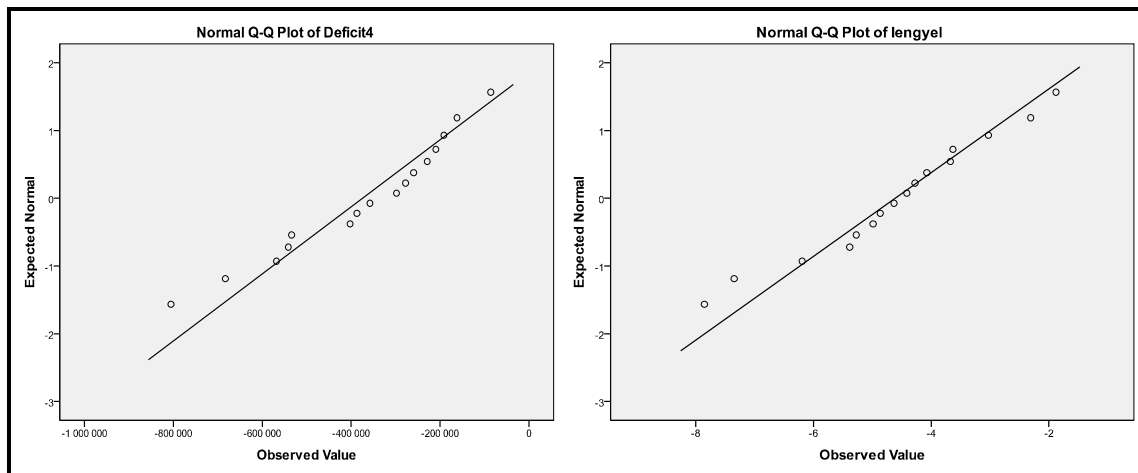
8.3. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország hosszútávú kamatlábainak eloszlásvizsgálata

Forrás: European Central Bank adatai alapján saját számítások

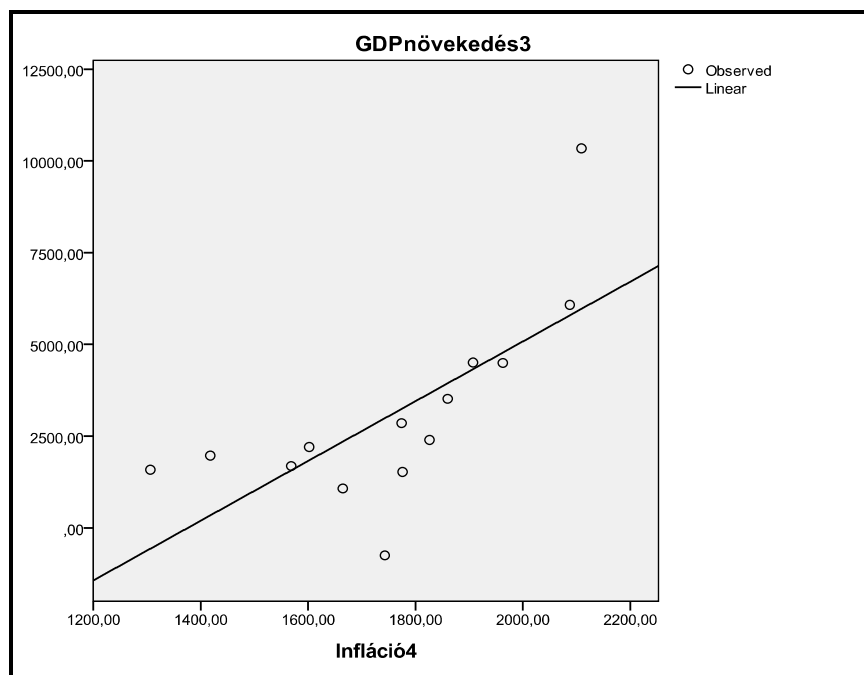
8.4. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország államadósságának eloszlásvizsgálata

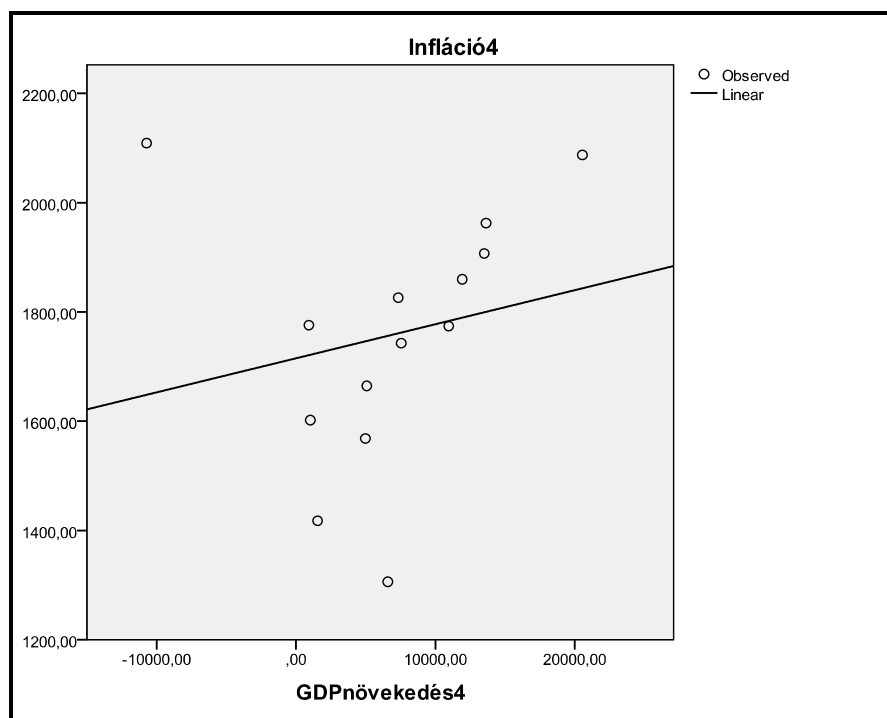
Forrás: European Central Bank adatai alapján saját számítások

8.5. ábra: Magyarország, Szlovákia, Csehország és Lengyelország államháztartási hiányának eloszlásvizsgálata

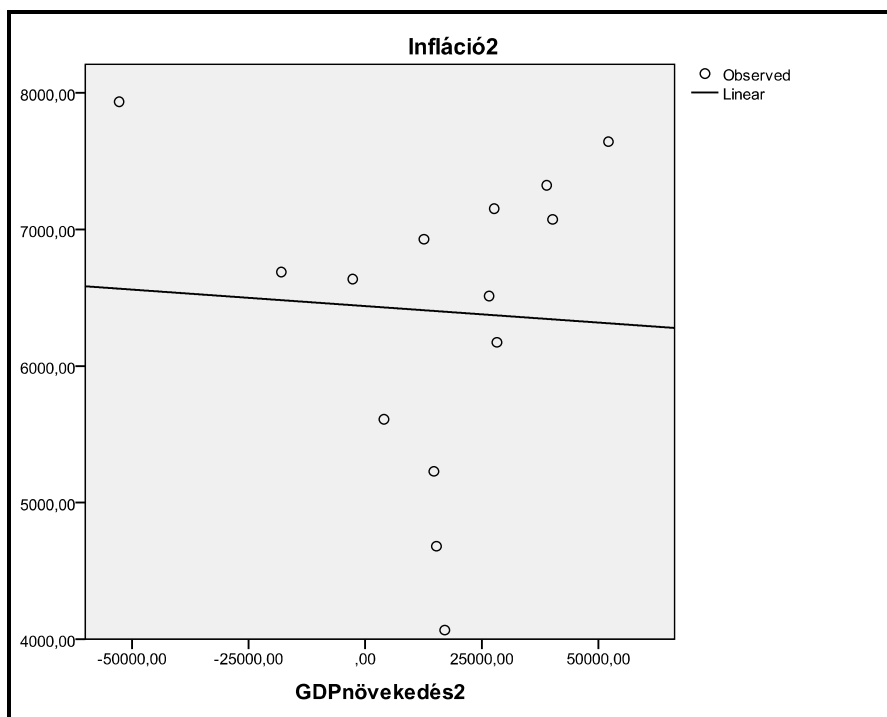
Forrás: European Central Bank adatai alapján saját számítások

8.6. ábra: Az infláció és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Szlovákia tekintetében

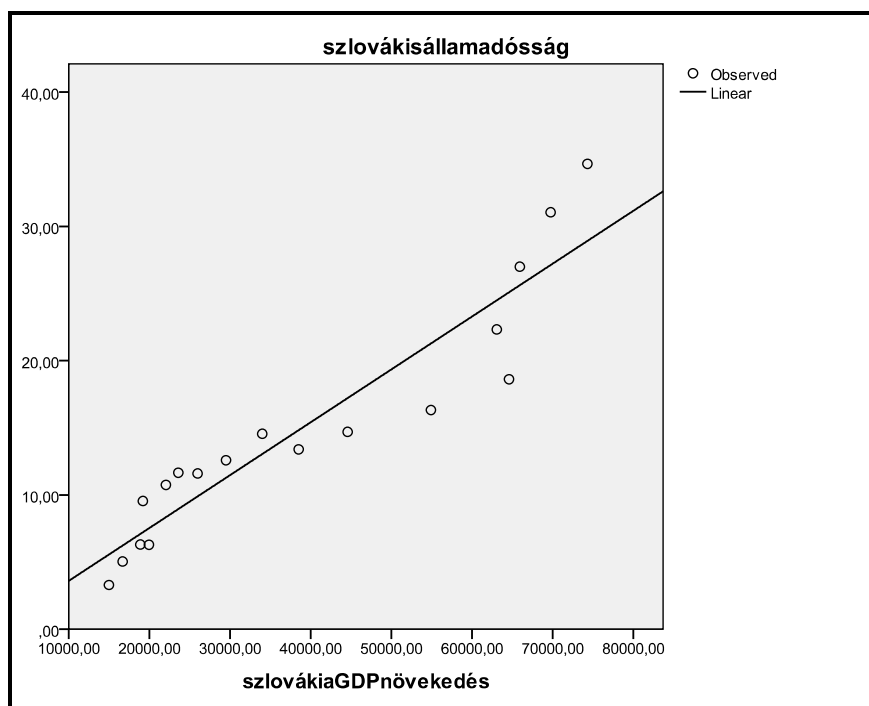
Forrás: European Central Bank adatai alapján saját számítások

8.7. ábra: Az infláció és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása
Csehország tekintetében

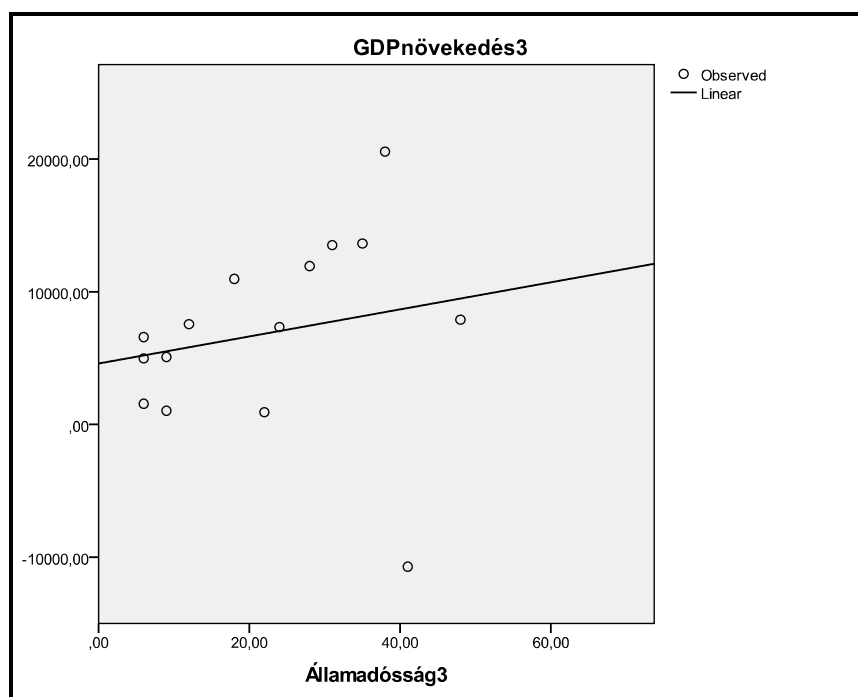
Forrás: European Central Bank adatai alapján saját számítások

8.8. ábra: Az infláció és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása
Lengyelország tekintetében

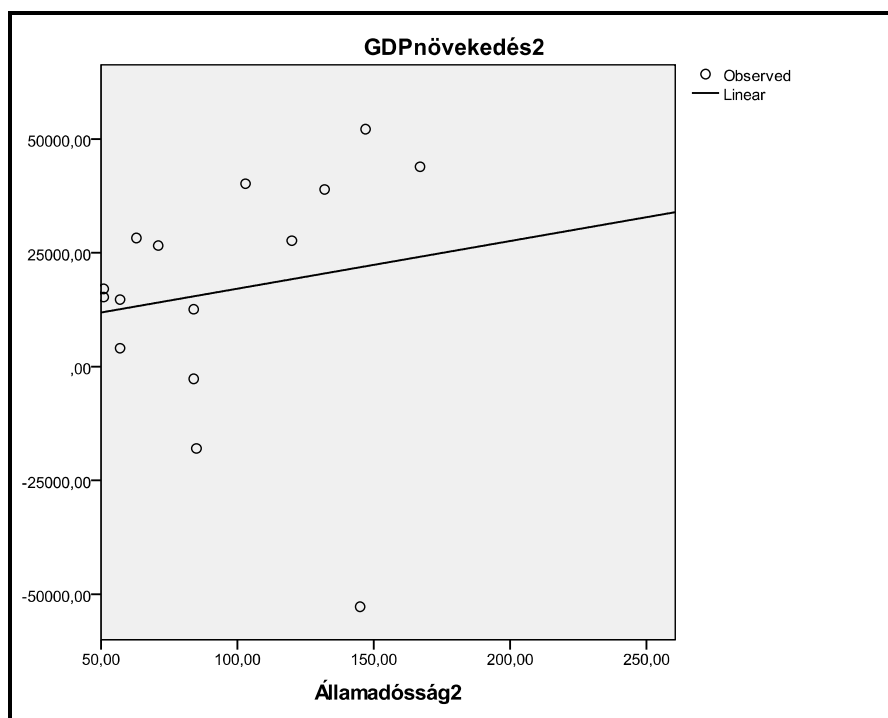
Forrás: Eurpoean Central Bank adatai alapján, saját számítások

8.9. ábra: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Szlovákia tekintetében

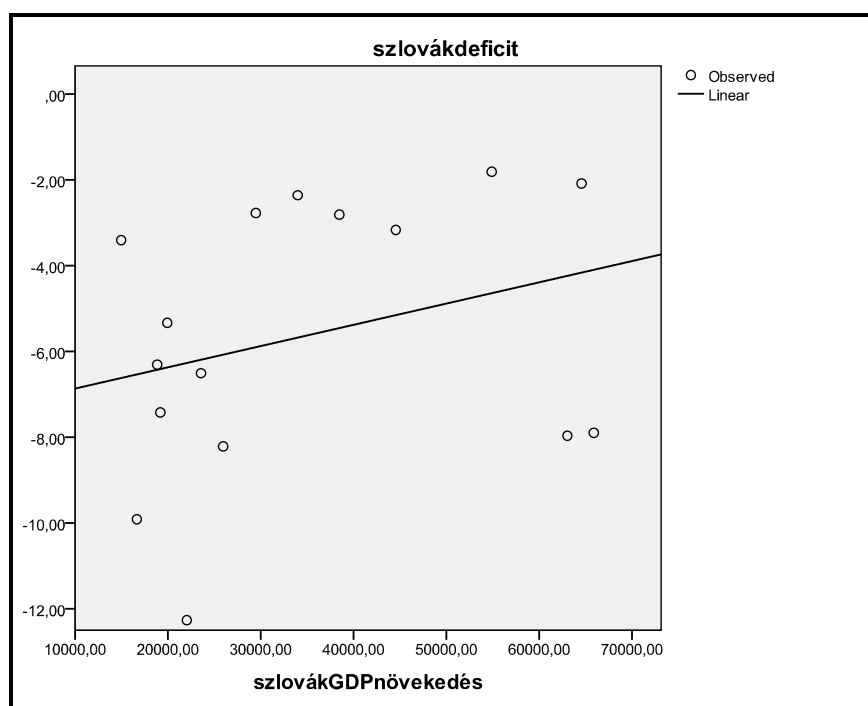
Forrás: Eurpoean Central Bank adatai alapján, saját számítások

8.10. ábra: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Csehország tekintetében

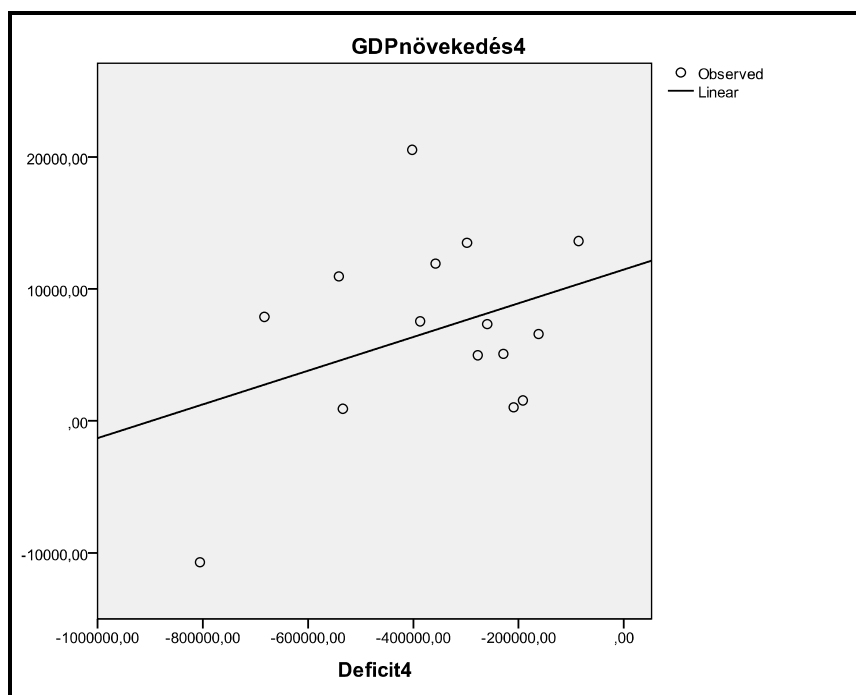
Forrás: Eurpoean Central Bank adatai alapján, saját számítások

8.11. ábra: Az államháztartási hiány és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Lengyelország tekintetében

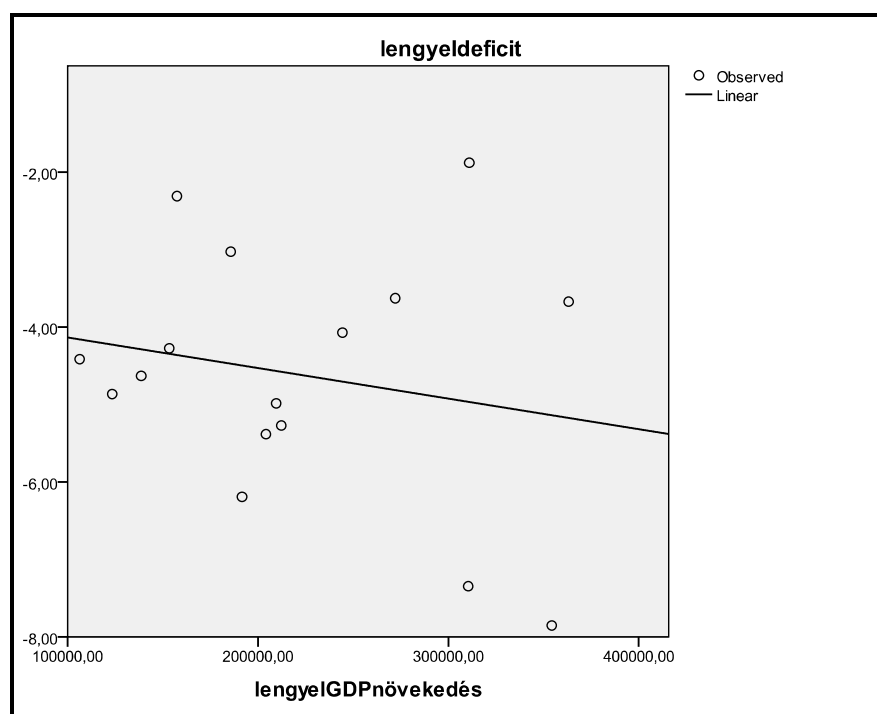
Forrás: Eurpoean Central Bank adatai alapján, saját számítások

8.12. ábra: Az államadósság és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása Szlovákia tekintetében

Forrás: Eurpoean Central Bank adatai alapján, saját számítások

8.13. ábra: Az államadósság és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása
Csehország tekintetében

Forrás: Eurpoean Central Bank adatai alapján, saját számítások

8.14. ábra: Az államadósság és a GDP növekedés regressziós együtthatóinak ábrázolása
Lengyelország tekintetében